

Szent István Egyetem

Alkalmazott Bölcsészeti és Pedagógiai Kar

Az idegennyelv-tanulás sikerességének útjai

Konzulens tanár:

Timárné Hunya Tünde

Készítette:

Kuhár Józsefné

tanító szak

2014

Tartalom

1.	Bevezetés.....	2
1.1.	A nyelvi fejlődés.....	4
2.	Témaválasztásom indoklása	5
2. 1.	Nem domináns családn nyelv, a közösség nyelve más	6
2. 2.	Kutatásom célja, problémafelvetés.....	9
3.	Az idegennyelv-tanítás múltja	10
4.	Kisgyermekkor i nyelvtanulás.....	12
4.1.	Intézményi nyelvtanítás és -tanulás.....	13
4.2.	Munkaformák a nyelvórákon	16
4.3.1.	<i>Idegen nyelv az óvodában</i>	<i>18</i>
4.3.2.	<i>Tornafoglalkozás a kétnyelvű óvodában</i>	<i>19</i>
4.3.3.	<i>Étkezés az óvodában.....</i>	<i>20</i>
4.4.	Tavas z az óvodában.....	20
5.	A Mindszenti Általános Iskolában folyó oktatásról	22
5.1.	Felmérés a kisvárosi és nagyvárosi gyermekek közt.....	24
6.	Ahogy an én csinálnám	27
7.	Idegen nyelvi kompetencia fejlesztése – idegen nyelvű országban	31
8.	Nyelvi táborok.....	33
8.1.	A Mindszenten megrendezésre került német nyelvi táborról.....	33
8.2.	Német nemzetiségi tábor Gyulán	36
9.	A tábori tapasztalatok alkalmazása tanórán	40
10.	Összegzés	44
11.	Irodalomjegyzék	46

1. Bevezetés

Agyunk a világ legbonyolultabb képződménye, egy különleges gépezet; amelyet folyamatosan tornáztatnunk kell, hiszen azon része, melyet nem használunk, elsorvad. A mindennapokban agyunknak csak a 10%-át használjuk ki. A nyelvi lateralizáció a gyermek 2-5 éves kora között zajlik, mindez serdülőkorban lezárul.

A gyermekek nyelvi fejlődésében az egyik legfontosabb szakasz a 2-3 éves kor. Ekkor váltja fel a kezdetleges, egyszavas, felhívó jellegű kommunikációt a grammatikailag többé-kevésbé egymással megfelelő viszonyban álló 4-6 szóból álló megnyilvánulás.

A gyermekek az anyanyelv elsajátítása során több nyelvi fejlődési szakaszon jutnak át. Megszületésünk után az agyi lateralizáció kisgyermekkorunkban megy végbe, ami azt jelenti, hogy az agyi féltekék közt a különböző funkciók ekkor osztódnak fel. Az első kritikus időszak körülbelül 2-5 éves korra tehető. A gyermekek gondolkodási képessége ebben az életkorban még nagyon fejletlen, ám ekkor képesek leginkább elsajátítani anyanyelvüket, esetleg egy második nyelvet.

A második kritikus időszak a legalkalmasabb egy második idegen nyelv elsajátítására, ez a szakasz a pubertáskorban fejeződik be. Ekkor lelassul a lateralizáció folyamata. A kritikus periódus fogalma Eric Heinz Lenneberg nevéhez fűződik, amit 1967-ben fogalmazott meg.¹

Az elsajátított nyelv, használaton kívül sem felejtődik el teljesen, az agyunk a tanultakat tovább raktározza. Ebbinghaus megfigyelései szerint elménk a rögzített információkat kétféleképpen képes előhívni. Azon ismereteinket, amelyekről azt hittük, hogy elfelejtettük, a visszaemlékezés erőfeszítése következményeként önkényesen is reprodukálni tudjuk. Ugyanakkor vannak esetek, amikor akaratlagos tanulás után, a tárolt információk évek múlva is előtűnnek tudatunkból, akaratlagosság nélkül.²

A gyermeki nyelv fejlődését már Pszametik fáraó is vizsgálta, aki Kr. előtt 664 évvel uralkodott. Kereste a legősibb nyelvet, e célból két gyermeket pásztorokra bízott, de megtiltotta, hogy szóljanak hozzájuk. Szerinte a legelső szó, amit kimondanak, bizonyítani fogja, hogy melyik a legősibb nyelv. A gyermekek társas lény lévén, figyelték a pásztorokat, hallották a birkák bégetését. Kétéves korukban kiejtették a „bekosz”-hoz hasonlító hangsort,

¹ Klein Ágnes (2013): Utak a kétnyelvűséghez – Nyelvek elsajátítása iskoláskor előtt ; Tinta Könyvkiadó, Budapest 51. o.

² Ebbinghaus, Hermann (1885): Über das Gedächtnis; Leipzig, Verlag von Duncker & Humblot, 4. o

amely frígül kenyeret jelentett. A fáraó csalódottan vette tudomásul, hogy a világ legősiabb nyelve a fríg.³

Az 1480-as években IV. Jakab skót király hasonlóképpen ismételte meg a kísérletet, de akkor a gyermekek héber nyelven szólaltak meg. A XV. században ez a nyelv volt Skócia államnyelve, így nem meglepő, hogy a civilizációtól nem teljesen elzárt gyermekek ezt a nyelvet kezdték el használni.⁴

A XIX. század kiemelkedő fiziológusa Schultze, akinek a nevéhez a legkisebb fiziológiai törvény fűződik, miszerint a gyermek előbb a könnyebben, majd a nehezebben ejthető hangokat sajátítja el. A tudós szerint az anyanyelv tanulása az első beszédprodukciónak egy folyamat, amit ennek megfelelően kell vizsgálni. A longitudinális elemzés középpontjában rendszerint csak egy gyermek állt.⁵

Munkásságát nagymértékben befolyásolta Johann Friedrich Herbart⁶, aki szerint a fejlődésben csak a gyermekek egyénisége és a környezete szab határokat. A nevelésben fontos eszközök a foglalkoztatás, a felügyelet, a fenyegetés, a parancs és a tilalom, a jutalmazás és a büntetés. Nem utasítja el a testi fenyítést és az ételmegvonást sem. Azonban ő is a szeretetet, a gondoskodást tartja a legfontosabbnak. Az anyanyelv elsajátításához szükséges a mindennapok rendje. A gyermeket a jelenre kell tanítani. Elméletében a fent említett tényezők igazolják, hogy a nyelvtanulást már kisgyermekkorban meg kell kezdeni.⁷

A XX. század elejére kétféle nézet jelenik meg a nyelvészek körében: a nativisták és az empiristák. A nativisták megfogalmazása szerint genetikailag öröklődik az emberi beszédképesség, tehát születésünktől fogva képesek vagyunk a szóbeli kommunikációra, a környezeti hatásoktól függetlenül. Az egyén nyelvi környezetétől függ, az hogy melyik nyelv lesz a későbbiekben a domináns.⁸

Egyik legkiemelkedőbb tagja Chomsky, akinek a nevéhez az „univerzális grammatika” fűződik, miszerint az emberi nyelv alapjai genetikusan kódoltak, tehát az, hogy rövidebb vagy hosszabb mondatokban tudunk kommunikálni, csak az ember memóriájának fejlettségétől függ. Születésünk pillanatában a tudatunk képességei saját működési folyamattal rendelkeznek. A nyelvi kódok kialakulása univerzális, miszerint nem

³ Gósy Mária (1999): Pszicholingvisztika; Corvina, MTA Nyelvtudományi Intézet, 157. o.

⁴ Gósy Mária (1999): Pszicholingvisztika; Corvina, MTA Nyelvtudományi Intézet, 158. o.

⁵ Gósy Mária (1999): Pszicholingvisztika; Corvina, MTA Nyelvtudományi Intézet, 152. o.

⁶ Gósy Mária (1999): Pszicholingvisztika; Corvina, MTA Nyelvtudományi Intézet, 152. o.

⁷ http://hu.wikipedia.org/wiki/Johann_Friedrich_Herbart (letöltve: 2014.03.11.)

⁸ Gósy Mária (1999): Pszicholingvisztika; Corvina, MTA Nyelvtudományi Intézet, 151-153. o.

fontos az intelligencia, a logika, vagy az ész. Tapasztalnia kell a gyermeknek, amire a grammatika felépül.⁹

Ezzel ellentétben az empiristák fontosnak tartják a beszéd kialakulásában és fejlődésében a szociokulturális közeget, a társadalmi feltételeket. A gyermekek beszédtevékenysége szorosan függ a kognitív tevékenységtől. Az empiristák nézeteiket John Locke eszméire vezetik vissza. Ő fogalmazta meg a Tabula Rasa elméletét, miszerint mindenki tiszta lappal jön a világra. Tudásunkat az érzékszervi tapasztalás útján, a környezeti ingerek hatására szerezünk.¹⁰

A XX. század végétől a gyermekek nyelvelsajátításának vizsgálata középpontjában a generatív nyelvészet áll. Ezen irányzat követői szerint a gyermekek beszédtanulásában nem maga a szó elsajátítása fontos, hanem maga a beszédtanulás, hiszen ennek során sajátítja el a szabályokat. Az elsajátítás módja nem kondicionális, vagy utánzás, hanem az adatokból kiinduló szabályozás.

Ma már vitatott a fenti nézet. Kezdetben úgy tartották, hogy a kisgyermek utánzásai pontatlanok, bizonytalanok. Réger Zita nyelvész, a gyermeknyelvi kutatás világhírű alakja, az utánzásban fontos szerepet tulajdonít a szóismétlésnek, miközben az édesanya a gyermekével való kommunikáció közben kiemeli a szószerkezeteket, kialakítja a nyelvhasználat rendszerét. Úgy véli a nyelvi szocializáció kialakulásában jelentős szerepe van a környezetnek és a normarendszernek.¹¹

1.1. A nyelvi fejlődés

Ha azt szeretnénk, hogy a gyermekünknek jó „nyelvérzéke” legyen, már a kisgyermekkorban kell, hogy az első nyelvi ingerek érijék. Láthatjuk mindezt azon gyermekek esetében, akik a vadonban, vadállatoktól körülvéve fejlődtek, tanultak meg számunkra érthetetlenül kommunikálni.

A civilizációba visszatérve e gyermekek spontán nyelvelsajátítása szinte lehetetlen, beszédük sok esetben agrammatikus marad, szókészletük – ha sikerül is őket némi nyelvhasználatra megtanítani – hosszabb idő után is igen csekély. A kritikus időszakban nem

⁹ Gósy Mária(1999): Pszicholingvisztika; Corvina, MTA Nyelvtudományi Intézet, 12-13. o.

¹⁰ Gósy Mária(1999): Pszicholingvisztika; Corvina, MTA Nyelvtudományi Intézet, 152. o.
http://hu.wikipedia.org/wiki/Tabula_rasa (letöltve: 2014.02.16.)

¹¹ Gósy Mária (1999): Pszicholingvisztika; Corvina, MTA Nyelvtudományi Intézet, 153. o.

érte őket nyelvi input, hiányzott a személyes háttér. Első beszédprodukciónkat nem követte emberi megerősítés, sem verbális, sem nonverbális formában. A csecsemők a gögicselési időszakban, az általuk hallatott, közel azonos hangsorokat testi igényük kielégítésének céljából használják. Közel egy évesen a „beszélő” szájmozgását és hangadását igyekeznek utánózni. A vadonban élő gyermekek, az őket pártfogásba vett állatoktól kapnak megnyilvánulásaikra visszajelzést (melléklet 1. kép).

A laterizáció folyamata alatt az úgynevezett farkas gyermekeknél az agyi funkció az állati hangok megértésére, az életben maradásra, a táplálékszerzésre, a napi szükségletek elvégzésére specializálódott. Ezen gyermekek azonban értelmi és nyelvi károsodást szenvedtek. Hallásuk a környezetük neszeire érzékenyen reagál, ugyanakkor az emberi beszédre semmilyen érzelmi megnyilvánulást nem produkálnak.¹²

A csecsemő a hangtani, szótani és grammatikai szabályokat, a beszédviselkedést, édesanyjától tanulja utánzás, ismétlés útján, a különböző beszédhelyzetekben, amelyek függenek a társadalmi kultúrától, közegtől. Az édesanya segíti gyermekét a közlés formai elemeiben, azt kiterjeszti, példát mutat, mindezt a gyermek életkorának figyelembe vételével.

2. Témaválasztásom indoklása

A mai világban, az Európai Uniónak köszönhetően, minden állampolgár előtt megnyíltak az országok közötti határok. Bárki, aki szeretne más országban dolgozni vagy letelepedni, megteheti. A modern közlekedési eszközöknek köszönhetően megszűntek az országok és földrészek közötti távolságok.

A legújabb telekommunikációs eszközökkel a világ majdnem minden pontjával létesíthetünk kapcsolatot. A legújabb televíziók számunkra olyan helyeket, országokat, szokásokat mutatnak be, amelyek ámulatba ejtenek bennünket. Az ember természetéből kiindulva kíváncsi teremtmény. Szeretnénk közelebbről megismerni és közvetlenül részesei lenni az újnak. Soha annyian nem kerekedtek útra és utaztak a világban, mint napjainkban. Az ismeretlen megismerésének vágya nem csak a fiatalokat, hanem már a közép- és az idősebb korosztályt is hatalmába kerítette. Azonban ahhoz, hogy be tudjuk fogadni az élményt és azt meg is értsük és részese lehessünk, idegen nyelvi ismeretekre van szükségünk.

¹² Gósy Mária(1999): Pszicholingvisztika; Corvina, MTA Nyelvtudományi Intézet, 157-162. o.

Felmerül a kérdés, hogy miképpen álljunk neki a nyelvtanulásnak, hogy célkitűzéseinket elérjük és az első kudarcok után ne adjuk fel. Az elsajátított ismereteket gyermekeinknek továbbadjuk-e és ha igen, mi módon? Miképpen boldogulnak gyermekeink, ha számukra idegen nyelvi környezetbe kerülnek? Hogyan befolyásolja kognitív és mentális fejlődésüket a környezetváltás?

Gyermekkoromban kétnyelvű családban nevelkedtem. Édesanyám német ajkú, aki fiatal felnőttként választotta Magyarországot új otthonává. Új hazájában nagy erőfeszítéseket tett annak érdekében, hogy megértse és megtanulja a közösség nyelvét. Édesapám magyar állampolgárságú. Szüleim a nyelv területén nem neveltek következetesen, ezért kétnyelvűvé válásom idejét felnőtt korra tenném. Korai éveimben volt lehetőségem találkozni a német nyelvvel, mert gyermekként évente egy-két hetet Németországban töltöttem a csak német nyelvet beszélő nagyszüleimnél. Intézményi keretek közt oroszul tanultam.

Tizennyolc évesen szüleimmel Németországba költöztem, ahol a helyi lakosok között éltem és dolgoztam. A mindennapi megélhetéshez szükséges nyelvi ismerettel rendelkeztem. Sportolni jártam, barátságok szövődtek, akik átsegítettek a nyelvi nehézségeken. Szókincsem a tapasztalat útján gyarapodott. Beiratkoztam egy nyelvtanfolyamra, ahol a grammatikai összefüggéseket sajátíthattam el. Munkám során és a különböző szituációkból adódóan rengeteg új ismeretre tettem szert, mint például a szleng kifejezések, amelyeket a tankönyvek nem tanítanak. Az itt eltöltött tizenegy év alatt auditív úton sikerült folyékonyan elsajátítanom a közösségi nyelvet.

2. 1. *Nem domináns családn nyelv, a közösség nyelve más*

Családalapításkor a férjemmel azonos nyelvet, a magyart beszéltük gyermekeink jelenlétében is, akik a közösség nyelvével, a némettel a nagyszülőknél, a dédnagyszülőknél, illetve az otthonon kívül, például az intézményekben találkoztak. Én, mint édesanya, a szűk családi kereteken kívül szintén német nyelven kommunikáltam velük.

Szükséges megemlíteni, hogy gyermekeimmel már a születésük pillanatától kezdve két nyelven beszélek. Magyar és német gyermekdalokat egyaránt énekeltem nekik, a mondókák és a mesék is két nyelven voltak részei mindennapjainknak. Életünk minden pillanatában fontos szerepe volt a két nyelvnek, még fürdés közben is, amikor testrészeinket hol egyik, hol a másik nyelven neveztük meg. A következő mondókák segítettek nekünk, hogy mókázás legyen a beszédtanulás.

Regen, Regen, tropf, tropf, tropf,
fall auf meinen Kopf, Kopf, Kopf,
fall auf meine Hand, Hand, Hand
fall aufs ganze Land, Land, Land.

Kleine Schnecke, kleine Schnecke,
krabbelt rauf, krabbelt rauf,
krabbelt wieder runter, krabbelt wieder runter,
kitzelt deinen Bauch, kitzelt deinen Bauch.

Das sind Haare, das ist Haut,
das ist leise, das ist laut,
das ist nah und das ist fern
und ich hab dich ja so gern’.

A szabadban eltöltött idő is sok lehetőséget nyújtott, hogy a gyermekdalok segítségével fedezzük fel a természetet.

Erst tröpfelt es,
dann regnet es,
dann hagelt es,
dann donnert es,
dann kommt der Blitz!
und alle Kinder gehen nach Hause, holen sich ihren Regenschirm und gehn darunter spazieren - bis die Sonne wieder scheint!

A parkban volt egy patak, amelyben kacsák úszkáltak. Közvetlen környezetében egy állatpark kínált lehetőséget a természet felderítésére. Séta közben megneveztük az állatok nevét, majd utánoztuk az állathangokat. Az oviban tanult állatokról szóló dalocskákat is szívesen énekeltük (melléklet 2. kép).

Alle meine Täubchen |: gurren auf dem Dach, :
fliegt eins in die Lüfte, fliegen alle nach
Alle meine Hühner |: scharren in dem Stroh, :|
finden sie ein Körnchen, sind sie alle froh.
Alle meine Gänschen |: watscheln durch den Grund,
suchen in dem Tümpel, werden kugelrund.¹³

Mindezek ellenére mindhárom gyermekem különböző mélységig sajátította el a német, illetve a magyar nyelvet. Beszédükben a kódváltás is különböző mértékekben jelent meg. A magyar nyelvet mind a három gyermekem értette, a kérést az utasításoknak megfelelően hajtották végre. A válaszadásban a dominánsabb közösségi nyelvet használták. Közlésüket magyar nyelven kezdték el, majd átmenet nélkül átváltottak német nyelvre, és a beszélgetést így folytatták. A legkisebb gyermekem viszont teljesen elutasította a magyar nyelven történő kommunikációt.

Mikor gyermekeim 3, 6 és 8 évesek voltak, Magyarországra költöztünk. Az új nyelvi közösségben másként tartották meg a kisgyermekkor dominánsabb nyelvét. Nagy különbség észlelhető a mennyiségi és minőségi nyelvi váltásban.

Legidősebb gyermekem a német nyelvet anyanyelvi szinten megtartotta, azt a mai napig magabiztosan alkalmazza. Tanulmányait egy kéttannyelvű iskolában végezte el. Középső fiam az általános iskolát Magyarországon kezdte el és jelenleg is egytannyelvű gimnáziumban tanul, ahol a második idegen nyelv a német. A német nyelvet beszéli és érti is, de nála már észlelhető a grammatikai kompetencia hiánya. Legkisebb fiam négy éves volt, mikor ide költöztünk. Eddig az időpontig nem beszélt magyarul, azonban azt teljesen értette. Óvodába kerülésekor egy idősebb óvónő határozott kérésére elhagytam nála a német nyelv használatát. Egy éven belül elsajátította a közösség nyelvét, azonban az elsődleges nyelvtől teljesen elfordult, nála a teljes kódváltás ment végbe. Jelenleg tizenöt éves, az iskolában a németet, mint idegen nyelvet tanulja. A nyelv elsajátítása nem esik neheze, azonban a grammatikai kompetencia hiánya nagyon erősen érezhető.

Kutatásaimban szeretnék választ kapni arra a kérdésre, hogy a közösség, az intézményi oktatás milyen mértékben befolyásolja a gyermekek nyelvi kompetenciájának fejlődését.

¹³ <http://www.labbe.de/liederbaum/index.asp?themaId=69&titelId=868> (letöltve: 2014. március 18.)

Mikor érdemes elkezdni az idegen nyelv tanítását ahhoz, hogy azt magabiztosan el tudják sajátítani.

2. 2. *Kutatásom célja, problémafelvetés*

Rendkívül közel áll hozzám a német nyelv, leendő pedagógusként fontosnak tartom megszerettetni a gyermekekkel ezt a nyelvet. Nem egyszerű feladat azt végiggondolni, megtervezni, hogy a gyermekek szívesen tanulják a nyelvet. Feltételezem, ahhoz, hogy ez sikerüljön, először is élvezhetőbbé kell tenni számukra a németórákat.

Többször is részt vettem, sőt magam is szerveztem nyári nyelvi táborokat, ahol a nyelv tanításával kapcsolatban igen sok tapasztalatot szereztem. Elképzelésem szerint az itt szerzett tudásomat mindenképpen kamatoztatni szeretném a tanítási órákon. Feltevésem szerint, ha kommunikációközpontú lenne a nyelvoktatás, akkor az interaktív helyzetek, köznapi nyelvi szituációk teremtése, változatos munkaformák alkalmazása sikeresebbé tenné oktatásunkat.

Elgondolkodtató számomra, hogy vajon egy kisebb településen, legyen az egy kisváros vagy község, miért vannak kevesebben azok, akik ezt a nyelvet tanulják, mint a nagyobb városokban. Feltételezem, hogy a szülők alaposabb tájékoztatásával, a német nyelv tanulása előnyeinek részletezésével, valamint a kormányzati oktatáspolitikára való hivatkozással több szülőt lehetne megnyerni az általános iskolai nyelvválasztásakor.

Rendkívül közel áll hozzám a német nyelv, leendő pedagógusként fontosnak tartom megszerettetni a gyermekekkel ezt a nyelvet. Nem egyszerű feladat azt végiggondolni, megtervezni, hogy a gyermekek szívesen tanulják a nyelvet. Feltételezem, ahhoz, hogy ez sikerüljön, először is élvezhetőbbé kell tenni számukra a németórákat.

Többször is részt vettem, sőt magam is szerveztem nyári nyelvi táborokat, ahol a nyelv tanításával kapcsolatban igen sok tapasztalatot szereztem. Elképzelésem szerint az itt szerzett tudásomat mindenképpen kamatoztatni szeretném a tanítási órákon. Feltevésem szerint, ha kommunikációközpontú lenne a nyelvoktatás, akkor az interaktív helyzetek, köznapi nyelvi szituációk teremtése, változatos munkaformák alkalmazása sikeresebbé tenné oktatásunkat. A játékoságot saját készítésű és a kereskedelemben jól ismert, de eredeti funkciójától elvont társasjátékokkal próbáltam becsempészni az ovisok és az iskolások nyelvi tanulmányiba.

Elgondolkodtató számomra, hogy vajon egy kisebb településen, legyen az egy kisváros vagy község, miért vannak kevesebben azok, akik ezt a nyelvet tanulják, mint a nagyobb városokban. Feltételezem, hogy a szülők alaposabb tájékoztatásával, a német nyelv

tanulása előnyeinek részletezésével, valamint a kormányzati oktatáspolitikára való hivatkozással több szülőt lehetne megnyerni az általános iskolai nyelvválasztásakor.

1. Az idegennyelv-tanítás múltja

A XI. századtól a reformációig hazánkban az oktatás nyelve a latin volt. Jelentősebb változást a nyelv használatában a Habsburg-ház trónra kerülése hozott.

Mária Terézia a XVIII. században a törökök kiűzése után, német ajkú bevándorlókat telepítetett Magyarországra, főleg a Délvidékre, a megtizedelt lakosság pótlására. Nevelési szabályzatában, az 1777-ben ismerté vált első Ratio Educationisban szabályozta az oktatási rendszer nyelvi státuszát is. A gimnáziumokban a latin-német nyelv volt kötelező, míg az elemi iskolákban az anyanyelv, illetve a nemzeti nyelv alkalmazását írta elő.¹⁴

II. József német-római császár a Bánátban folytatott svábtelepítési politikát. 1784-ben megjelent Nyelvrendelete, ami szerint hazánkban a német a hivatalos közigazgatási államnyelv.¹⁵

1789-ben az *Utasítás az anyanyelvi iskolák felügyelői számára Magyarországon* című rendeletében szabályozza a tankötelezettséget, az elemi iskolák világiasítását. Minden iskolában kötelező a német nyelv tanítása.¹⁶

1792-től II. Lipót uralkodása alatt vált anyanyelvünk Magyarország ügyintézésének nyelvévé. Nevéhez fűződik az első jogi dokumentum, ami engedélyezi, hogy a gimnáziumok első három osztályában a tanulók többségi nyelvén történjék az oktatás. Az 1868-as országgyűlés kiáltotta ki a magyart államnyelvvé, és engedélyezte a nemzetiségek saját nyelvhasználatát.

Az 1806-os második Ratio Educationis magába foglalja azt, hogy a közép- és felsőoktatás nyelve továbbra is a latin. A magyar nyelv értéke felértékelődik mind a közélet, mind az államigazgatás területén. Azonban a magyar nyelv és irodalom továbbra sem önálló tantárgy.

1840-ben az országgyűlés szorgalmazza az algimnáziumokban, és a főiskolákon is a magyar nyelv bevezetését. Végül 1844. november 12-én az uralkodó szentesíti a törvényt,

¹⁴ http://hu.wikipedia.org/wiki/Ratio_Educationis (letöltve: 2014. március 13.)

¹⁵ http://hu.wikipedia.org/wiki/II._J%C3%B3zsef_magyar_kir%C3%A1ly (letöltve: 2014. március 3.)

¹⁶ http://www.kodolanyi.hu/nevelestortenet/?rovat_mod=archiv&act=menu_tart&eid=30&rid=1&id=121 (letöltve: 2014. március 15.)

miszerint a magyar államnyelvnek ismeri el, és elrendeli ezt a közoktatás nyelvének is.

A két-, vagy többnyelvűség elérésének több lehetősége van, ami ma már nem függ a kortól, nemtől és a társadalmi hovatartozástól. Nyelveket különböző okokból, és formákban tanulunk. Azok a szülők, akik abban a szerencsés helyzetben vannak, hogy természetes környezetben tanulhattak meg több nyelvet, mindezt tovább adhatják csemetéiknek. Számukra természetes mindennapjaikban a több nyelv használata.

Vannak olyan családok, akik gyermekeikkel lakóhelyet kényszerülnek változtatni, idegen országba költöznek és ismerkednek meg az adott közösségi nyelvvel. Azonban hazánkban a legtöbb család nem beszél idegen nyelvet, gyermekeik intézményes keretek közt találkoznak és ismerkednek meg más országok nyelvhasználatával. Ma Magyarország területén több nemzetiségi kisebbség él, például szlovák, román, horvát, szerb, szlovén, német, roma.

A kisebbségi családok többsége kétnyelvű, hiszen joguk van a nemzetiségi nyelvük használatára, ápolhatják hagyományaikat. Egyre inkább elterjedt a nemzetiségi óvoda, iskola, gimnáziumok, ahol a gyermekek tanulhatják anyanyelvüket. Azonban meg kell tanulniuk a közösség nyelvét is.

A többgenerációs családokban a fiatalabb korosztály körében egyre inkább jellemző az asszimiláció, mert kevés az a felnőtt, aki a munkahelyén a kisebbségi nyelvet használhatja. A gyerekek a társas kapcsolatok kialakítása során is inkább a többség nyelvét beszélik. Ha a kisebbségi nemzethez tartozó szülők a saját nyelvüket a családon belül nem következetesen használják egymás között és gyermekeikkel szemben, a kétnyelvűség elvesztésének lehetősége felgyorsulhat.

Bevándorló családoknál gyakori a funkcionális kétnyelvűség, a funkciószavak alkalmazása. Ez azt jelenti, hogy nem a saját nyelvükön neveznek meg egy-egy, az életükhöz kapcsolódó dolgot, tárgyat, hanem az adott ország nyelvével helyettesítik azt. Az egy közösségben élő emberek így is megértik egymás mondanivalóját, magukévá teszik a számukra idegen szavakat. Például egy Németországba betelepedett portugál család a hivatalos szervek nevét egymás közt német nyelven nevezi meg. Ha el kell menniük a munkaügyi hivatalba, akkor a portugál nyelvű beszédben ez *Arbeitsamt*ként jelenik meg, a családi pótlékot *Kindergeld* néven említik és a polgármesteri hivatal *Amt*ként szerepel beszédükben.

2. Kisgyermekkorai nyelvtanulás

A csecsemő már az édesanyja pocakjában ismerkedik a hangokkal, az anyanyelve hanglejtéseivel, tempójával. Ismeri az édesanyja szívdobbanásait, felzaklatja a hangosabb szóváltás, de megnyugtatja az édesapja hangja és a zene is.

A nyelv tanulása az újszülött születésének pillanatában elkezdődik. Az édesanya és gyermeke között kialakul egy bensőséges kapcsolat. Az anyuka megtanulja értelmezni gyermeke hangjelenségeit, amivel tájékoztatja környezetét hogylétéről. A kifejező sírással hozza tudomásunkra, ha fájdalmai vannak, ha éhes, ha unatkozik.

A 4-6. héten elkezdi a csecsemő gögicsélni, örömet leli az artikulációs mozgásában, élvezetet nyújt számára a maga által produkált hangok akusztikája. Mindinkább kifejezi a gögicsélésével szándékát, kialakul egy koordináció az észlelt jelenség és a válasz között. A családon belül kialakul egy rituálé, amelyek közben a kicsihez beszélnek a családtagok. Ő ugyan még nem tudja értelmezni a szavak jelentését, de a szavak hanglejtése, többszörös ismétlése, a hozzá kapcsolódó szituáció által értelmet nyer. Elengedhetetlen a csecsemőnek a szülei iránt érzett feltétlen bizalma. Az első életévben a beszéd kognitív fejlődésének jelentős részét a felismerés teszi ki. A gyermek életében fontos a szemkontaktus, az állandóság, az ismétlődő rituálék. Ha valami eltér a megszokottól, érzi a hiányt, benne feszültség léphet fel, nemtetszését a környezete tudomására hozza. Az újonnan tanultak hatására a gyermek idegrendszerében újabb idegpályák keletkeznek, amelyek stabilitása a megtanultak állandó ismétlésével érhető el.¹⁷

Például egy újszülöttnak az édesanyja a kórházból való hazatérés első napjaitól kezdve, a fürdés előtti előkészületek közben és a fürdetés alatt is ugyanazt a dalocskát énekelgette. Fürdés után, mindig ugyanabban az időben, az édesanya megszoptatja. A csecsemő hét hetes korában hirtelen megbetegszik és kórházba kerül. Megbomlik a meghittség, a külvilág iránt érzett bizalom. Idegen hangok, szagok, történések jelennek meg a kicsi életében. A pici izgatott, elutasítja a táplálékot, nyugtalanul és kimerülten sikerül elaludnia, akkor is csak rövid időre. Két hét után visszatérhet otthonába. Az első este, miután újra a megszokott környezetben, a megszokott rituálék zajlanak, nyugtalansága megszűnik. Még egy pár napig a hangosabb zajokra összerezzent, de szinte azonnal meg is nyugodott.

¹⁷ Gósy Mária (1999): Pszicholingvisztika; Corvina, MTA Nyelvtudományi Intézet, 163-169.

A kisgyermekkel környezete rövid mondatokban kommunikál. A kérdéseket a kérdező sokszor maga válaszolja meg, egyes szám, harmadik személyben. A beszélni tanuló gyermek első önálló megnyilvánulásaiban is ezt az igei ragozást fogja használni. A szülők a gyermek felé intézett megnyilvánulásaikban sokszor alkalmaznak felszólító módot.

A beszéd egy kommunikációs eszköz, amelynek helyes használatát a gyermek az életben való mindennapi alkalmazással tudja elsajátítani. Nemcsak a szavak jelentését kell megértenie, hanem a mondatbeli szerepüket is. Intuitív foglalkozik a mondat értelmezésével. Ez az alapja a nyelvek grammatikájának elsajátítására.

Nagy segítségünkre vannak a képes mesekönyvek. A szülő mesemondása közben, már egészen kicsi korban, képesek a hallott szöveget a képekkel azonosítani, miközben értelmet kapnak az új hangsorok. Azok a két-három évesek, akik születésüktől fogva kapnak nyelvi impulzust, fejlettebb a beszédprodukciós képességük, szeretnek képekről mesélni. Imádják a mondókákat, versikéket. Fejlesztik logikai gondolkodásukat, amelyek elengedhetetlenek az anyanyelv és a második nyelv elsajátításához, a későbbi írás és olvasás tanulásához.

4.1. Intézményi nyelvtanítás és -tanulás

Hazánkban, nem minden településen megoldott az „ideális” nyelvoktatás. Az osztályokban a nyelvtanuláshoz ritkán áll rendelkezésre megfelelő infokommunikációs technikai háttér, illetve kevés iskolában tudják a nagy létszámú osztályokat csoportokra bontani. Ez azzal jár együtt, hogy túl sok gyermeknek kell frontális formában közvetíteni az ismereteket, és nem tudjuk figyelembe venni, hogy a tanulók különböző nyelvi előképzettséggel rendelkeznek. Sajnos a gyermekcsoport egyik része nem képes elsajátítani a tananyagot, míg a másik része már unja a sokadára elhangzottakat. Ahhoz, hogy a gyermekeket ne érje hátrány a második nyelv elsajátításában, és hogy ne negatívan álljanak hozzá tanulásukhoz, újabb, kis anyagi ráfordítással is megoldható, individuális módszerek kidolgozására van szükség.

Egy-egy osztályba különböző szociokulturális háttérrel rendelkező gyermek érkezik, eltérő tanulási, nyelvi és beszédprodukciós kompetenciával. Ez azért is fontos, mert az, hogy a kisiskolás miképpen lesz képes elsajátítani az idegen nyelvet, függ az első nyelvi képességtől. A tanító feladata ezeknek az eltéréseknek a feltérképezése, amely elősegíti a nyelvelsajátítás folyamatát, a kétnyelvűvé válás standardizálását. Az iskolai nyelvtanulás során elsősorban a

tanár, majd később a diáktársak lesznek a kommunikációs partnerek.

Az intézményi oktatás során és az intézményen kívüli kétnyelvűvé válásnak több típusa létezik, ami magába foglalja a két nyelv tárolásának kérdését, amelyet Weinreich nyelvész fogalmaz meg tanulmányaiban:

1. Koordinált bilingvizmus: a tanult szavakat a mentális lexikonban külön tárolja, minden szónak megvan a maga specifikus jelentése. Ez jellemző az intézményes nyelvtanulásra.
2. Összetett bilingvizmus: A két különböző nyelven elhangzott szavaknak azonos jelentése van. A beszélő a két nyelvet azonos kontextusban sajátította el. Ezek azok a gyermekek, akiknek a szülei az egy személy-egy nyelv elvét követve tanították a beszédet.
3. Alárendelt bilingvizmus: az alárendelt nyelv szavainak jelentését a fölérendelt nyelven keresztül interpretálja. A gyermek a másodiknak tanult nyelven elhangzott szót az anyanyelve szavaival köti össze.¹⁸

A második nyelv elsajátítása az iskolában nagymértékben függ az életkori sajátosságtól. Az alsóbb évfolyamokban a gyermekek kommunikatív szituációja korlátozottabb, mert kevesebb környezeti tapasztalattal rendelkeznek, azonban a nyelv szintaktikai struktúráját, azaz azokat a mondatbeli szabályokat, amelyek nem változtatják meg a mondat belső szerkezetét, könnyebben sajátítják el.¹⁹

Alsóbb évfolyamokon a tananyag és a didaktikai módszerek a gyermekek szűk családi életéhez és mindennapjaihoz igazodik. Elsősorban a családot, tagjait dolgozza fel. Megismerkednek a konformitásuk kifejezésére szolgáló kifejezésekkel, például a hobbiuk bemutatásához, egészségükhöz, illetve betegségük kifejezéséhez szükséges szavakkal. Jártasságot szereznek az iskolai élet és kellékeinek nyelvészeti alapú elméletével.

Az idegen nyelv tanítása és elsajátítása elméleteire épülő módszer a környezeti alapú tanítás. Biztosítsunk tanulóink számára megfelelő tantermet, amely pozitív irányban befolyásolhatja nyelvi fejlődésüket. Lehetőség szerint, a nagyobb teret igénylő tevékenykedtetéshez használható az iskola aulája, az udvar. Ismertessük meg őket közvetlen

¹⁸ Klein Ágnes (2013): Utak a kétnyelvűséghez – Nyelvek elsajátítása iskoláskor előtt; Tinta Könyvkiadó, Budapest 46. o.

¹⁹ Klein Ágnes (2013): Utak a kétnyelvűséghez – Nyelvek elsajátítása iskoláskor előtt; Tinta Könyvkiadó, Budapest 52. o.

környezetük szavaival, amelyeket természetes élőhelyeiken tekintünk meg. Kognitív tanulmányaik során elsajátítanak szabályokat, amelyeket tanító-diák, illetve diák-diák interakcióban kipróbálnak, alkalmaznak. Ezeket a szabályokat tanulmányaik előrehaladásával többször módosítani fognak.²⁰

A felsőbb évfolyamokban a gyermekek idegen nyelvi elsajátítását és tudását a monitoring, azaz az önkontrollja befolyásolja. Ebben az életkorban az életkori sajátosságoknak köszönhetően eredményesebbek a gyermekek a szótanulás és a pragmatikai területek elsajátításában. Már van nyelvi előismeretük, fejlettebb az emlékező képességük, szociális fejlődésük előrehaladottabb. Képesse válnak a verbális közlés és a valóság viszonyát a jelentés szempontjából vizsgálni. Összefüggéseket keresnek a valóságismeret és a mondat megértése közt. A beszélőpartnerrel való kommunikáció során figyelnek a nyelvi formákra.²¹ A tinédzserek nyelvi tanulását az affektív szűrők is befolyásolják. Tartanak saját érzelmi, mentális megnyilatkozásaiktól. Félnék attól, hogy hibás megnyilvánulás esetén kortársaik kinevetik. Sajnos sokszor nem értik meg a fiatalok, hogy saját, vagy mások nyelvi hibáinak elemzésével, abból való következtetések levonásával fontos nyelvi tudásra tehetnek szert.

Ötödik osztálytól kezdve a diákok az idegen nyelvet analízálva tanulják, a grammatikai szabályokat képesek megérteni, alkalmazásukat elsajátítani. Az új ismereteket explicit módon tanulják, azaz a szabályok meghatározása egyértelműen, világosan történik. Az idegen nyelv hatékonysága érdekében mindig a jelenlegi tudási szintjük fokánál egy szinttel magasabb tudásanyagot kell nyújtani diákjainknak.²²

Nem utolsósorban lényeges a pozitív attitűdök kiemelése, megerősítése. Ezzel elősegítjük az ismeretlen befogadását, a problémamegoldás iránti igényt, az énkép kialakulását. A motiváció, a színes és változatos, tevékenykedtetésre ösztönző bemutató eszközök felébresztik a gyermekek pozitív kíváncsiságát, a szellemi és fizikai aktivitás igényét.

²⁰ http://janus.ttk.pte.hu/tamop/tananyagok/nyelv_elsajatitas/45_az_idegennyelvtanuls_tants_humn_tnyezi.ht ml (letöltve 2014-03-15)

²¹ Klein Ágnes (2013): Utak a kétnyelvűséghez – Nyelvek elsajátítása iskoláskor előtt; Tinta Könyvkiadó, Budapest 52. o.

²² http://janus.ttk.pte.hu/tamop/tananyagok/nyelv_elsajatitas/45_az_idegennyelvtanuls_tants_humn_tnyezi.ht ml (letöltve: 2014-03-15)

4.2. Munkaformák a nyelvórákon

Mivel a tanulók nem egyformák, lehetőséget kell kínálni nekik, hogy saját tempójukban sajátíthassák el a kötelező tananyagot. A tanítóknak és nyelvtanároknak több lehetőségük van, hogy a kvalitatív (minőségi), illetve a kvantitatív (mennyiségi) tanítási módszerek közül válasszanak.

Tanulói szigetscsoportok: jó lehetőség egy teljes tananyag elsajátítására. Lehetőséget adunk, hogy a tanulók érdeklődési körüknek és saját teljesítőképességének megfelelően merüljön el a témában, amelyet a tanító tematikusan rendez. A gyermekek dönthetik el, hogy mely részt dolgozzák fel először. A teljes káosz elkerülésének érdekében meg kell nevezni egy időkorlátot és elegendő segítő eszközt biztosítani, mint például szótár, képes értelmező szótár, térképek, feladatlapok, képek.

Támogatjuk az önállóságot és a felelősség vállalást. A már említett unatkozás elkerülhető, a frontális oktatással szemben itt a differenciálás megoldható úgy, hogy az erősebb diákok előrehaladását nem hátráltatjuk. Ügyelni kell arra, hogy minden gyermek minden szigetscsoportot felkeressen. Segítséget társaitól, vagy a tanítótól kérhet, habár az optimális önálló tanulás elérésének érdekében jobb, ha a tanító a tanulás folyamatában csak individuálisan vesz részt. Az egymásnak segítő, magyarázó gyermekek a megtanultat folyamatosan ismétlik. Lényeges pont a tanulási fázis végén a tanulói prezentáció, amely a tanulók által történik. Ez a módszer nem alkalmas új és fontosabb grammatikai szabályok megismerésére, csak az elsajátítottak alkalmazására, gyakorlására.

Tanulói prezentáció: az emberek 80-90%-a vizuálisan tud a legjobban tanulni. Az elsajátított ismereteket a gyermekek csoportmunkában készített plakátokon, a számítógép segítségével készített Power-Point bemutatóval reprezentálhatják társaik előtt. Iskolás korban fontos a kortársak véleménye, a fiatalok szívesen tanulnak egymástól. Ugyanakkor a tanító figyelemmel kísérheti, hogy milyen mélységekig sikerült a tanuló csoportnak a tananyagot elsajátítani, megérteni.

A módszer fejleszti a diákok képzelőerejét, tervező és szervező készségüket, spontaneitásukat, kreativitásukat. A hallott információkból ki kell tudniuk emelni a tanulási folyamathoz szükséges adatokat és azokat összefoglalva, pontokba szedve, átláthatóan elrendezi a bemutató anyagukon. Hagyni kell teret, hogy a társak a témában kérdéseket tegyenek fel egymásnak. Előfordulhat az is, hogy egyes tanulóknak más a véleménye. Ez jó lehetőség, hogy kulturált eszközökkel megvitathassák nézeteiket, ami fejleszti a

kommunikatív képességüket, a társak előtti szereplést.

Felsőbb évfolyamokban a tanulói prezentáció egyik lehetséges formája a „tanítani és tanulni”. Ez a módszer a pubertáskorban lévő diákoktól felelősségtudatot, komolyságot és fegyelmet követel. Fejleszti a társak iránti toleranciát, teljesítőkéességüket aktiválja. Kutatásaik és felkészüléseik közben szerzett tapasztalataik hatékonyan befolyásolják a tanulási folyamatot.

A siker érdekében fontos tényező a tanár és diák munkáján alapuló módszer. A tanár megnevezi a témát, azon belül a témaköröket. A munkacsoportok kialakítása közben ügyelni kell, hogy az lehetőleg homogén legyen. A tanulók kiválasztják, és egymás közt felosztják a feldolgozandó feladatokat. A pedagógus megnevezi a segítségül hívható forrásokat, kijelöli a prezentáció időpontját. Ezt a módszert remekül lehet alkalmazni a célországok megismertetésére, kultúrájuk, szokásaik feldolgozására. A fiatalok nem szeretnek nyíltan beszélni az életükről, az őket ért konfliktusokról. Ez a munkaforma lehetőséget nyújt a hétköznapiakban, esetleg a családon belül felmerülő problémák kezelésére, megoldására. Ha ez idegen nyelven történik, elveszti személyes jellegét, de mégis tudnak vele a diákok asszimilálódni.

Feltételezem, hogy minden gyermekkel megszerettethető az idegen nyelv. Úgy gondolom, hogy a második nyelv tanulását már kisgyermekkorban el lehet kezdeni játékosan, dalokkal, versekkel, mondókákkal. Így megalapozva a második nyelv tanulása iskoláskorban már könnyebben menne, a nyelvtanuláshoz a nebulók hozzáállása is megváltozna. Hiszen az iskolás kor elérésére számukra természetessé válna egy idegen nyelv alkalmazása.

Nézeteim szerint a tanítás nem a könyvekkel kellene, hogy kezdődjön, hanem felhasználható mindaz, ami nem kerül semmibe: a kezünk (mutogatáshoz), a lábunk (mozgások utánzására). Fontos megjegyezni, hogy a kicsik nem könnyebben, hanem másként tanulják az idegen nyelveket. Ha kisgyermekkorban kezdenek ismerkedni a második nyelvvel, serdülő korukig lényegesen nagyobb időtartamban kapnak nyelvi inputot.

Míg az iskolában naponta csak néhány órában foglalkoznak idegen nyelvvel, addig azok a gyermekek, akik születésüktől, vagy 2-3 éves koruktól fogva találkoznak vele, az számukra a mindennapos kifejező eszközzé válik, hiszen iskolás korukig több ezer órában volt lehetőségük azt megszokni, elsajátítani. A két nyelvet beszélő család után erre a legalkalmasabb hely a kétnyelvű óvoda, a nyelvtanítást vállaló családi napközik, ahol már a legkisebbeknél elkezdődhet a második nyelvhez való szoktatás.

4.3.1. *Idegen nyelv az óvodában*

Ma Magyarországon a hat évesnél fiatalabb korosztály számára egyre több olyan intézmény nyitja meg kapuit, ahol a csoportok, közösségek kétnyelvűek, mindennapi tevékenységeik során szükségszerűen használják a második nyelvet. A hat évesnél fiatalabb gyermekek szocializálódása a közösségben a választott nyelven zajlik. Az apróságok hamar elfogadják a két nyelv használatát és különbséget tesznek az otthonukban a felnőttek által használt nyelv és az intézményi nyelv között. Ezért nem okoz gondot, ha az óvodapedagógus reggel konzekvensen csak német nyelven köszönti a megérkező kicsiket:

Guten Morgen! Wie geht es dir? – Danke, gut!

Lényeges a nyelvi input mennyisége és minősége.²³ A nap folyamán az utasításokat a gondozóiktól a második nyelven kapják.

Zieh die Jacke aus!

Geh in das Gruppenzimmer!

Gehen wir Hände waschen!

Setzt euch an den Tisch!

Steht auf!

Sprich nicht so laut!

Mivel a kicsik a szavakat még hallás és utánzás után tanulják, a pragmatikai összefüggések kialakítása sem tudatos módon folyik. Fontos a pedagógus részéről a pozitív nyelvi attitűd megerősítése.

²³ Klein Ágnes (2013): Utak a kétnyelvűséghez – Nyelvek elsajátítása iskoláskor előtt; Tinta Könyvkiadó, Budapest 53. o.

4.3.2. Torna foglalkozás a két nyelvű óvodában

Zieht euch um! Stellt euch in Kreis auf! Dreh dich nach links/nach rechts! Lauft langsam! Stopp! Jetzt bist du ein Bär! Geh, wie ein Bär! Jetzt bist du eine Riese! Sei so groß, wie eine Riese! Jetzt sind wir Zwerge! Hocke dich so klein, wie ein Zwerg! Jetzt sind wir Hasen. Wie springt ein Hase?

Wir sind im Wald. Im Wald fließt ein Fluß. Das ist eine Brücke. (A földön két kötél) Lauf über die Brücke! Wir gehen weiter. Jetzt ist hier ein Ast. (A földön egy kötél) Lauf auf dem Ast! Noch einmal! Mach die Augen zu! Dort ist eine Insel. (A földön hullahopp karika, benne színes kislabdák, vagy virágok színes papírból) Spring auf die Insel! Pflücke Blumen! Welche Farbe haben die Blumen?

Wir gehen jetzt nach Hause. Geht hintereinander! Die Säcke sind schwer! Wir sind zu Hause! Du bist glücklich! Tanzen wir! Such ein Partner! Nehmt einen Ball! Haltet mit dem Kopf fest! (Zene indul) Wer den Ball verliert, setzt auf dem Boden! Wer gewinnt?

Ziehen wir um!

A foglalkozáson egyszerű utasítások, közlések hangzanak el, elsajátítják a gyerekek a hangsorhoz tartozó mozgássorozatokot. A kommunikatív igény kielégítését a játékos mozgások, mozgássorok közé iktatott kérdésekkel lehet fokozni.

Megerősödik önbizalmuk, rutinra tesznek szert az idegen nyelv területén. A nyelvelsajátítás fontos kísérője a mondóka, a gyermekdalocska. A gondozó német nyelven tesz fel kérdéseket, érdeklődik a gyermek howyléte felől. A gyermek német nyelven közli kívánságait, szükségleteit.

A biztos nyelvhasználat kialakulása előtt, az ismeretlen szavak kifejezésére a kicsik sokszor saját kreativitásukat hívják segítségül, a szavakat saját anyanyelvük szavaival, az idegen nyelv hangzásában ejtik ki. Leleményességük nem ismer határokat, összetett szavakat is szívesen kreálnak tükörfordításban. Beszéd közben nincs szorongás és szégyenérzetük.

A gyermekek nyelvelsajátításának fontos tényezője, hogy felismerjék a kicsik a jelölt és a jelölő viszonyát. A verbális megnyilatkozás és a cselekvés közti állandó kapcsolat egymást hívják elő.

4.3.3. *Étkezés az óvodában*

Gehen wir Hände waschen!

Setzt euch!

Wer ist Diensthabe?

Gib für jedes Kind ein Serviette!

Guten Appetit!

A mindennapi feladatok megértéséhez és megoldásához nélkülözhetetlen az állandóság. A nyelvi kompetencia fejlesztésére jó alkalmat adnak a különböző eseményekhez kapcsolódó foglalkozások.

4.4. *Tavaszi az óvodában*

A gyermekek körben ülnek. Az óvopedagógus a tavaszt vezeti be egy versikével, ami a hóvirágról szól. A versikét egy kéztornáztató mozgássorozattal kíséri. Utasítja a gyermekeket, hogy figyeljék meg a szavakat, amelyeket már esetleg ismernek. A versikét kétszer elmondja, mutogatással kísérve. Megkérdezi, hogy ki mely szavakat ismerte fel. Ez után versszakonként megismétli és megbeszéli, hogy miről szól a versszak. Majd a pedagógus újra elismétli, a kicsik mozgással kísérik. A vers néhányszori elismétlése után a gyermekek már együtt mondják a ritmikus sorokat az óvónővel.

Das Schneeglöckchen

Tief in der Erde von Schnee bedeckt,
hat sich das Schneeglöckchen versteckt.

Mozgás: Hand bildet Erdoberfläche, darunter liegt als Faust die Blume

(A kézfejjel a föld felszínét képezzük, ez alatt található a csukott kézfej, ami a virágot mintázza)

Scheint die liebe Sonne und regnet es ganz sacht,

Mozgás: Arme nach oben strecken = Sonne, Finger trommeln wie Regen auf den Boden

(A karokat a magasba emeljük, ez a nap. Az ujjakkal a földön dobolunk, mint az eső)

da hat sich das Schneeglöckchen gedacht:

“Da oben auf der Erde im Sonnenschein,

da möchte ich gerne Blümelein sein.

Es reckt sich und streckt sich und guckt aus dem Beet,

Mozgás: Blume = Faust beginnt langsam nach oben zu wachsen, streckt sich weit nach oben
(A virág: Az összeszorított ököl lassan növekszik felfele, nyújtózkodik a magasba)

seht nur wie fest es auf seinen Beinen steht

Hört ihr es läuten ganz fein?

Schneeglöckchen läuten den Frühling ein.

Mozgás: Faust öffnet sich zur Blüte²⁴

(Kinyílik az ököl, kivirágzik a virág)

A versikéhez kapcsolódóan egy hóvirágot ábrázoló, tépett technikával készített képet készítenek az óvodások.

Setzt euch an den Tisch!

Wir basteln eine Schneeglöckchen!

Wir brauchen Taschentücher, Papier, Kleber.

Nehmt ein Taschentuch! Zupft kleine Stücke ab! Knetet das Taschentuch!

Nimmt das grüne Papier. Reiße neben die Linie den Stiel und die Blätter raus! Kleben wir den Stiel und die Blätter auf dem blauen Karton auf! Jetzt die kleine Knollen, als Blümchen! Arbeitet vorsichtig!

A kétnyelvűség kialakítása a korai időszakban előnyös kognitív folyamat. Bialystok 2005-ös kutatásaiban kimutatta, hogy a kétnyelvűként nevelkedett gyermekek figyelmi kontrollja, és verbális megoldásai jobbak voltak, mint egynyelvű társaiké. A két nyelvi rendszer állandó aktiválása, illetve deaktiválása egy agytornának is megfelel, amely fejleszti az általános teljesítő- és figyelmi képességüket. A kommunikáció során gyorsan kell kiválasztaniuk egy tárgy megjelölését a két, vagy több nyelv közül, ami fejleszti a szimbólumkompetenciájukat, nyelvi rugalmasságukat.²⁵

Azt azonban szükséges megjegyezni, hogy mindehhez elengedhetetlen a szülők, a kortársak, a pedagógusok pozitív támogatása, a megfelelő szociokulturális közeg, annak

²⁴ <http://www.kita-turnen.de/das-schneegloeckchen-fingerspiel-fruehling/> (letöltve:2014.04.06.)

²⁵ Klein Ágnes (2013): Utak a kétnyelvűséghez – Nyelvek elsajátítása iskoláskor előtt; Tinta Könyvkiadó, Budapest 57. o.

érdekében, hogy elősegítsük a hat évesek váltását az óvoda és az iskola között, ahol másik pedagógus, más módszerrel fogja a nyelvi kompetenciát továbbfejleszteni.

5. A Mindszenti Általános Iskolában folyó oktatásról

Az én lakóhelyemen, Mindszenten, negyedik évfolyamtól tanulnak a gyermekek idegen nyelvet. Ez kötelezően a német nyelv. Emellett lehetőség van második idegen nyelvként az angol tanulására.

A helyi nyelvoktatásra már ez is rányomja a bélyegét, hiszen a szülők inkább azt szeretnék, ha maguk választhatnák meg csemetéiknek, mely nyelvet tanulják. A gyerekek alapvető kíváncsiságából adódóan, negyedik osztályhoz érve már nagy örömmel várják a németórákat. Természetesen szembesülnek vele, hogy itt sem minden a játékról szól, de a jó pedagógus, különböző motivációs feladatokkal tudja őket ösztönözni. A nyelvtanulás alapja a szókincs. A nyelvtanulásnak is megvannak a maga sajátosságai. Mint minden tantárgy esetében a gyermekeknek ebben az esetben is meg kell tanulniuk, hogyan kell hatékonyan nyelvet tanulni.

A német az elsődleges nyelvi tantárgy, de mellé plusz tantárgyként az angol felvehető. Szerencsére egyre több diák látja be, hogy szükség van a nyelvtanulásra, nyelvtudásra. Szüleik biztatják, segítik őket, de segítség nélkül gyermekeik nyelvtudásának fejlesztését nem igazán tudják megoldani.

A nyelvoktatás másik fő problémája a megfelelő eszközök hiánya, ami az oktatási szektor alulfinanszírozottságából is adódik. Természetesen itt beszélhetnénk a többi tantárgyról is. A pedagógusok számára nem állnak rendelkezésre optimális mennyiségű, változatos eszközök. Gyakran saját pénzből készítenek szemléltető anyagokat, applikációs táblákat. A pedagógusok igyekeznek minél többet kihozni a gyermekekből, több - kevesebb sikerrel. Vannak pedagógusok, akik erőn felül vállalnak többletmunkát a diákokért, de bizony a nyugdíjkorhatár felé közeledve közülük sokan belefáradnak, megtörnek (kiégés szindróma).

A másik nagy problémát abban látom, hogy az általános iskolákban nincs, vagy csak nagyon kevés lehetőség adódik a célnyelvi ország kultúrájának megismerésére. Az alsóbb évfolyamokon a tanulók jóformán semmit sem hallanak az adott nép szokásairól, hagyományairól, ünnepeiről. Csak a két tanítási nyelvű gimnáziumokban jelenik meg ez a

téma a civilizáció tantárgyon belül. A gyermek szívesebben tanulja a nyelvet, ha érdekli maga az ország is.

A Mindszenti iskolában pozitívként említeném meg, hogy évek óta működik egy németországi várossal, a Baden-Württemberg tartományi Hartheim általános iskolájával egy testvérvárosi kapcsolat. Ennek keretében lehetőség van német diákok fogadására, a következő évben pedig magyar diákok kiutazására.

Nagyon jónak tartom a németországi diákcserét. Városunk gyermekei így megtapasztalhatják, milyen az, amikor ténylegesen használniuk kell a nyelvtudásukat, nem utolsó sorban olyan élmények, ingerek érik őket az idegen országban, amelyek hatására szívesebben fordulnak a nyelv felé. A kiutazó diákcsoportok kint is tanulnak, természetesen német nyelvű órákra ülnek be, a fogadó családok németül beszélnek velük.

Különböző játékos feladatokat kell megoldaniuk a városban. Járókelőktől kell kérdezősködni, a kapott információ alapján nevezetességeket felkeresni a településen, rejtvényeket megfejteni. A német diákok otthonukban való fogadásakor pedig nekik kell helytállni, mert gyakran az egész családból senki sem beszél németül, csak a gyerek, így neki kell mindent megértetni a vendégszolgákkal.

Akiknek lehetőségük adódott a programban részt venni, pozitív tapasztalatokkal tértek vissza. Megértették a nyelvtudás fontosságát, újult erővel, sokkal több lelkesedéssel folytatják a nyelvtanulást.

A Mindszenti Általános Iskolában szülőként azelőtt is sokat segítettem. Miután felvételt nyertem a Szent István Egyetem Alkalmazott Bölcsészeti és Pedagógiai Kar német nemzetiségi tanító szakára, egyre többször fordultam meg az iskolánk nevelői szobájában. Tanulmányaim kezdete óta a hospitálásaimat, a gyakorlatokat is ott töltöttem, majd Hódmezővásárhelyen egy kéttanítási nyelvű általános iskolában. Betekintést nyertem az alsó, illetve a felsőbb évfolyamokon folyó munkába, rendszeresen részt veszek az iskolai rendezvényeken, segítek azok szervezésében, lebonyolításában.

Látom, hogyan küzdenek a diákok a jobb eredményekért, és látom, hogyan süllyednek mélybe jó képességű, de a család által teljesen elhanyagolt gyermekek.

Ebbe az iskolába többnyire szegény családok szegény gyermekei járnak. Ennek ellenére még mindig többségben vannak azok a családok, akik igyekeznek minél többet nyújtani gyermekeiknek, és a diákokat a munka becsületére nevelni. Elmondható, hogy

gyakran az ilyen szegény családokból kikerülő gyermekek tudásvágya a legnagyobb.

A magyarországi oktatásban jelenlévő integrálás nem tesz jót minden esetben a közösségi életnek és a tanulmányi munkát is gyakran hátráltatja. A pedagógusoknak többfelé kell differenciálni. Nagyon nehéz a minőségi oktatásra törekedni egy 25-30 fős osztályban úgy, hogy közben megfelelő figyelmet kapjon az osztályban ülő néhány SNI-s diák is, de maximális odafigyeléssel tudjuk az ép társaikat is fejleszteni.

Ahol nincsenek ilyen gyermekek, ott is két-háromféleképpen kell differenciálniuk a pedagógusoknak. Fontos, hogy nem létezik csupán frontális oktatás. A differenciálásra mindig is szükség volt. Azonban nem mindegy, hogy mennyi idő jut egy-egy tanulóra, nem mindegy, mennyit sikerül elsajátítani az adott tananyagból az órán, és mennyit kell még otthon hozzátanulni.

A szűkös anyagi háttér fokozza a problémák súlyosságát. Régen az iskola minden nyáron sátrortáborokat szervezett az ország különböző pontjaira. Az elszegényedő családok azonban egyre kevésbé tudták a költségeket kigazdálkodni, így a tantestület úgy döntött, megspórolja az utazás költségeit és helyben, a Tisza-parton, majd az iskola udvarán állítják fel a sátrakat. Több mint tíz évig volt is igény a kis költségvetésű kézműves táborokra, amelyeket az iskola fenntartója támogatott. Az utolsó években szoros kapcsolat alakult ki a határon túli általános iskolákkal, így már vendégdiákokat is fogadtak Szerbiából, Erdélyből.

A tovább romló szociális helyzet miatt néhány éve ezek a táborok végleg bezárták kapuikat. A gyerekek a nyári szünet megkezdésével felügyelet nélkül róják az utcákat, mivel a szülők éjt nappallá téve dolgoznak, hogy fedezni tudják családjuk kiadásait.

Vidéki ismerősökkel beszélgetve úgy látom ezek a jelenségek nem csak a mi településünkre jellemzőek. Természetesen vannak nagyon jól működő, felújított, „gazdag” iskolák is az országban, amelyekkel az Unióban dicsekedni lehet, de az ország vidéki területein máig nagyon sok az infrastrukturálisan is leromlott, az anyagi gondokkal küszködő, bezárás szélén álló kisiskola.

5.1. *Felmérés a kisvárosi és nagyvárosi gyermekek közt*

Felmérést végeztem az iskolában tanuló gyermekek között, szerettem volna megtudni, hogy ők, itt Mindszenten milyennek látják a kisvárosi iskolában folyó németórákat. A felmérést száz, negyedik, ötödik és a hatodik osztályos tanulóval végeztem el. A diákokat

véletlenszerűen választottam ki, nem vettem figyelembe nemét, családi hátterét, nemzetiségi hovatartozását, tanulmányi előremenetét. A kérdőívet anonim töltötték ki a gyermekek, előzetesen kikért szülői engedéllyel.

Az első kérdésem arra vonatkozott, hogy milyennek találják a gyermekek az iskolában a németórákat, vagyis mennyire érzik jól magukat az órán, elég érdekesnek tartják-e. A kérdésemmel kimondatlanul arra is választ kaptam, hogy a pedagógus milyen szinten tudja a tanulók figyelmét a tananyagra irányítani, mennyire tudja a gyermekeket bevonni az órai munkába.

A kapott válaszok alapján egyértelmű, hogy a megkérdezettek 21 és 29%-a, vagyis 50 tanuló szerint a német óra lehetne jobb is, sőt 29-en kifejezetten unalmasnak találják (melléklet 1. diagram). Úgy gondolom, hogy ez hatalmas szám, olyan „eredmény” amin mindenképpen változtatni kell! Hogyan is várhatnánk el, hogy a gyermek jól teljesítsen, figyeljen az órán, ha nem érdekli a tananyag?

A pedagógus feladata, hogy motiválja az órán nem odafigyelő, unatkozó tanulókat. Keressen megoldást arra, hogy ezek a gyermekek is aktívan részt vegyenek az órai munkában.

Második kérdésem felvetésével, azt szerettem volna megtudni, hogy a gyermekek miért pont a német nyelv tanulását választották. 44%, vagyis 44 tanuló csak azért tanulja a németet, mert kötelező, ez a megkérdezettek csaknem fele (melléklet 2. diagram).

El kellene gondolkodni azon, hogy milyen módokon tudnánk már az iskola megkezdése előtt közelebb hozni a német nyelvet a gyermekekhez. Ha sikerülne elérnünk, hogy már úgy kezdjék meg az iskolát, hogy nem idegen számukra a nyelv, a nyelvtanulás, talán nem éreznék azt, hogy ez is csak egy a kötelező tárgyak közül, amit muszáj tanulniuk.

Az előbbi felmérést megismétltem Hódmezővásárhelyen, egy jól fejlődő városban, annak egy jó hírnevű általános iskolájában. Ebben az iskolában a gyermekek több nyelv közül választhatnak, azt az első osztálytól kezdve, kis létszámú tanulócsoportban tanulhatják. A német nyelv oktatására ugyan rendelkezésre áll egy állandó, kisméretű tanterem, de nincs infokommunikációs technikai háttér, ami nagymértékben hátráltatja a szakos tanár munkáját.

Az első kérdésemre, hogy milyennek találják a gyermekek az iskolában a németórákat, vagyis mennyire érzik jól magukat az órán, nagyon pozitív válaszokat kaptam. Talán a csoport kis létszámából adódóan – a pedagógus jobban tud foglalkozni a tanulókkal – a gyermekek 43+46%-a, vagyis 89% érdekesnek, nagyon jónak találja a német órát (melléklet 3. diagram). A kérdéssel kimondatlanul arra is választ kaptam, hogy a pedagógus milyen szinten tudja a tanulók figyelmét a tananyagra irányítani, mennyire tudja a gyermekeket bevonni az órai munkába.

Nagy örömmel töltötték el a második kérdésemre kapott válaszok (melléklet 4. diagram). A tanulók 64%-a, vagyis 64 gyermek tanulja azért a német nyelvet mert szereti. A megkérdezettek 12%-a válaszolta, hogy a kötelező mivolta miatt tanulja a németet. A maradék 24% céltudatosan választotta ezt a nyelvet, a család vagy a jövőbeni, német nyelvterületen elképzelt tanulás, illetve munka miatt.

Megfigyelhető, hogy az elsődleges szocializációs háttér milyen formában hat a gyermekek fejlődésére. A nagyobb városokban rengeteg inger éri őket a mindennapjaikban – nemzetközi áruházláncok sajátmárkás, idegen nyelvű termékekkel látják el a lakosságot mindennapi szükségleteikben; idegen nyelvű reklámok; szülők, akik külföldi cégek alkalmazásában dolgoznak és a nyelvtudás birtokában egyre magasabb pozíciót töltenek be – amelyek igazolják a nyelvek tanulásának fontosságát, szükségességét.

Véleményem szerint nagyon sok azoknak a tanulók a száma, akik nem szeretik, vagy feleslegesnek tartják a nyelv tanulását. Ugyanakkor egyre több felnőtt gondolja úgy, hogy az angol nyelv taníttatása és tanulása előrébb való minden más nyelvnél. Sajnos ezt a nézetüket erősítik meg gyermekeikben is.

Tagadhatatlan, hogy az angol világnyelv, azonban nem szabad elfelejteni, hogy Németország a világon a második nagyhatalom, és a német nyelv több, szomszédos ország kötelező nyelve. Hazánkban egyre több német vállalkozás és leányvállalataik biztosítanak megélhetést az embereknek.

A fent részletezett felmérés igazolja, hogy egyre több gyermek süllyed érdektelenségbe a nyelvtanulással kapcsolatban, ha hiányzik a megfelelő motiváció, amit már az egészen kicsiknél el kellene kezdeni. A pubertás korral együtt megszűnik a fiatalok gondtalansága, míg a kisebbekkel a játékoság keretein belül sajátíthatjuk el az első

funkciósavakat. Szükséges, hogy az új módszereket, játékokat találjunk és fejlesszünk ki. Ezek segítségével tenném a nyelv tanulását szerethetővé, megtanulhatóvá azon a tanulók számára is, akik a kérdőívet nemleges válasszal töltötték ki, illetve idegenkednek a nyelvtanulástól.

Szeretném elérni, hogy ne felnőttkorukban kelljen szembesülniük azzal a ténnyel, hogy az idegen nyelv „a barátunk”.

6. Ahogyan én csinálnám

A gyerekeket kedvenc érdeklődési körükkel lehet megfogni. Szeretnek a hobbijukról, kedvenc állataikról, a kedvenc sportról mesélni. A nyelvórákon időről időre vissza lehet térni a témára. Gyermekeknek szóló, a témával kapcsolatos újságcikkeket lehet bemutatni, persze a célnyelven, és máris szívesebben foglalkozik a gyermek a szavak fordításával, hiszen szeretné tudni, mit ír az újság a kedvenc időtöltésével kapcsolatban. Felébresztettük kíváncsiságát, amelynek kielégítésére foglalkozni kezd a nyelvvel.

Egy-egy gyermekdal szövegét is gyorsan megtanulják, melynek tartalmát a tanítási órákon fel lehet használni, ha nem jut eszükbe egy szó és utalunk rá, hogy melyik dalban tanultuk. Egy gyors felelevenítés után biztosan meg fogja jegyezni, hogy legközelebb hol keresse a szót a dalban (melléklet 3. kép).²⁶

Emellett én a lehető legtöbb témát szemléltetném. Házilag már eddig is nagyon sok eszközt készítettem saját gyermekeim számára, és ha már náluk bevált, miért ne válna be a többi gyerekénél is. A német mondat szórendje kötött, eltér attól, amit a gyerekek anyanyelvükben megszoktak.

Készítettem vonatokat masiniszttal és utasokkal (melléklet 4. kép). Hol kérdő mondatos vonat indul az állomásról, hol kijelentő mondatos, de indíthatunk felszólító mondatos vonatokat is. Az utasok és a masiniszta a szavak, ezeket kell a vonatba beültetni az egyes mondatfajtáknak megfelelően a lehető legtöbb témát szemléltetném. Így a gyerekek interaktív módon tanulhatják meg, melyik szófajnak hol a helye.

²⁶ <http://www.labbe.de/liederbaum/index.asp?themaId=30&titelId=133> (letöltve: 2014-03-18)

Személy szerint mozgásos játékkal kötnék össze mindent, amit csak lehet. Kilenc-tíz éves korban, amikor a nyelvvel először kezdenek ismerkedni, a gyerekek már lassacskán kinőnek a mesék világából, egyre inkább érdekli őket a valóság, a mindennapi események.

Kisiskolás korban még lehet a kettőt vegyíteni. Az 1-2-3 im Sauseschritt... kezdetű dalban láthatjuk, mennyi ige fordul elő, az éneklést az elhangzó igenek megfelelő mozgással kísérik.

1, 2, 3 im Sauseschritt

gehen alle Kinder mit.

Der Peter/Die Ute ist nun an der Reih'

und läuft an uns vorbei.

Bücken, strecken, rundrum drehn,

viermal klatschen, stampfen, stehn.

A német nyelvű mondókákat természetesen mozgássorral lehet összekapcsolni:

Da kommt die Maus..., Mein Vater hat ein Haus...Itt előkerülnek a prepozíciók, amelyeket észrevétlenül megtanulnak:

Da kommt die Maus,

da kommt die Maus.

Klingelingeling!

Klingelingeling!

Klopft an!

"Guten Tag, Herr Nasemann!"

Játék: az első két sornál ujjainkat sétáltatjuk a gyerek karján felfelé. Ezt a sort ismételhetjük többször is, ha mondjuk, a lábától indulunk. Harmadik sornál a fülcimpáját meghúзва becsengetünk, negyediknél a homlokán bekopogunk, és végül beköszönünk az orrát meghúзва!

Mein Vater hat ein Haus.

Játék: az első két sornál ujjainkat sétáltatjuk a gyerek karján felfelé. Ezt a sort ismételhetjük többször is, ha mondjuk, a lábától indulunk. Harmadik sornál a fülcimpáját meghúзва

becsengetünk, negyediknél a homlokán bekopogunk, és végül beköszönünk az orrát meghúзва!

Mein Vater hat ein Haus.

An dem Haus ist ein Garten.

In dem Garten ist ein Baum.

Auf dem Baum ist ein Nest.

In dem Nest ist ein Ei.

In dem Ei ist ein Hase.

Er beisst dich in die Nase.

Játék:

Haus: két kézzel tetőt formázunk;

Baum: egyik tenyerünket felemeljük;

Nest: kezünkkel "fészkét" formálunk;

Ei: másik kezét ökölbe zárjuk és a "fészekbe" rakjuk;

Hase: az ökölbe zárt kezünk mutató- és középső ujjával nyuszi fület mutatunk;

Nase: a nyuszi füllel megcsípjük a gyerek orrát.

Remek alkalom nyílik negyedik osztályban az adott ország legjellemzőbb meséinek megismertetésére, melyeket saját készítésű bábokkal lehet eljátszani. A mozgással összekötött mondókák, rövid versikék tanulása nem csak élvezetesebbé tehetik az órákat, de észrevétlenül és erőfeszítés nélkül tanulhatják a gyermekek a szavakat.

Találkoztam negyedik osztályos gyermekkel, aki arra panaszkodott, milyen nehéz megtanulni a színeket. Rövid gondolkodás után elővettem a legkisebbeknek készült, Csigafutam nevű játékot (melléklet 5. kép). Lényege, hogy a dobókockára színek vannak felfestve és a játékos azzal a csigával lép, amilyen színt dobott. Természetesen mondani kell lépés előtt a szín nevét is. Az első mosolygás után már a legnagyobb élvezettel gurította a kisfiú a kockát és nevezte meg a csigák színét. Röviddel ezután már segítség nélkül ismerte a színek német megfelelőjét.

Máskor, az iskolai tanítási gyakorlatom alatt a tananyag az öltözködés, a ruházat volt. Szerettem volna az órát érdekessé tenni, így fiú és lány babákat készítettem kartonból, hozzá

sokféle ruhaneműt.

Az órán négy csoportra osztottam az osztályt. Minden csoport kapott egy-egy babát, amelyet egy évszaknak, illetve a napszaknak megfelelően kellett felöltöztetni (melléklet 6. kép). Füzetükbe le kellett írniuk, hogy milyen évszak, napszak van, milyen ruhát visel a baba, és a ruhanemű milyen színű. Egyetlen cselekvéssorral több témát ismételtünk át, illetve játszva ismerkedtek az új szavakkal.

Például:

Es ist Winter. Es ist am Nachmittag. Das Mädchen trägt eine Hose. Seine Hose ist blau. Es trägt eine Jacke. Seine Jacke ist braun. Es trägt Stiefel. Seine Stiefeln sind braun. Es spielt im Garten.

Ismétlés volt az évszakok, a napszakok, a színek, az igék és a helyhatározók. Az új tananyagba tartozott a sein és az ihr birtokos névmások felismerése, alkalmazása. A különböző nemű babáknak köszönhetően gyorsan sikerült a nyelvtani szabályt elsajátítani.

A magyar gyerekeknek nagyon nehéz elfogadniuk azt a tényt, hogy a német nyelvben megkülönböztetünk három nemet: der, die, das.

Ilyenkor képes szókérdőket lehet segítségül hívni (melléklet 7. kép), melyeket tematikusan, témakörök szerint szétválogatunk. A kérdőket ezután három csoportban, a nemük szerint tesszük le és kitalálunk hozzá egy történetet. Például: der Stuhl, der Tisch, der Schrank, der Fernseher,- Az asztalnál szék van, a szekrényen egy tv. Das Haus, das Bett, das Bild, das Telefon, das Buch. A házban van egy ágy, az ágy felett egy kép, mellette egy telefon és egy könyv. A képek szisztematikus elrendezésével, vizuálisan megjegyzi a gyerekek, mely csoportban volt az adott főnév és összekapcsolják a nemével.

Ha már idegen nyelvet tanítunk a felnővekvő generációnak, akkor ismertetjük is meg őket az adott ország kultúrájával. Negyedévente lehetne vetélkedőket, játszóházakat, vagy egyszerűen csak egy nyelvi napot rendezni, ahol különböző témakörökben mélyülhetnének el.

Egyik alkalommal nemzeti ételek elkészítése lehet a feladat, az összes olyan évfolyamot be lehet vonni, ahol a német nyelvet tanulják. A gyerekek minden életkorban szeretnek játszani. Nagy sikere lehetne egy német népi játékokat ismertető napnak. A gyerekek előtte gyűjtő- és kutatómunkát végeznének. Képeket gyűjtenének, plakátokat, PowerPoint bemutatókat készítenének, majd egy nyelvi napon beszámolnának egymásnak az

általuk feldolgozottokról.

Német nyelvű kisiskolásoknak való folyóiratot, foglalkoztató füzeteket, rövid, a megértést segítő gazdagon illusztrált könyveket vinnék be, adnék a kezükbe. Órán néha megnéznénk egy-egy rövidke mesejelenetet. Ha látja a gyermek, hogy ez egy élőnyelv, amit tőlünk pár ezer kilométerre emberek beszélnek, akikkel esetleg ők is felvehetik a kapcsolatot és kommunikálhatnak, sokkal érdekesebb lesz a tanulási folyamat.

7. Idegen nyelvi kompetencia fejlesztése – idegen nyelvű országban

2013 nyarán egy édesanya csengetett be hozzám, és elmesélte, hogy Németországba költöznek, de a 12 éves kislánya nem tanult németül, diszgráfiát és diszlexiát állapítottak meg nála. Az oktatási intézményben felmentést kapott a németóra alól.

Az iskolában kevés a lehetőség arra, hogy fejlesztő foglalkozásra küldjék a felzárkóztatásra szoruló diákokat, hiányzik a pedagógus, ezért a gyermekek óráról órára üldögélnek, és nem kapnak motivációt a nyelv elsajátítására, megszeretésére.

Danival körülbelül két napot dolgoztam együtt, amikor felfigyeltem rá, hogy képek alapján, vizuálisan jobban jegyez meg szavakat. Tehát elkezdtük más módon fejleszteni a hosszú távú memóriáját.

William James állítása szerint az emberi agy az észlelés után egyszerre 7+2 egység (tömb) tárolására képes a rövidtávú memóriában, az RTM-ben. Ha a rövidtávú memóriában tárolt információra nincs szükség, vagy más információk kerülnek feldolgozásra, azok elhalványulnak, elfelejtődnek, mert az RTM kapacitása korlátozott.

Az információkódolás akusztikusan és vizuálisan történik. Ha az információkat előzetes tapasztalataink és ismereteink szerint úgynevezett tömbökbe rendezzük, az RTM kapacitása fejleszthető. Hatékony megoldás, ha a tanulandó szavakat valamihez kötni tudjuk. Az információ gyakorlás és ismétlés révén a hosszú távú memóriába (HTM) kerül.²⁷ A HTM-ben korlátozott mennyiségű adatot vagyunk képesek korlátlan ideig tárolni, amelyek jelentés alapján, értelem szerint kódolódnak. Az információ megszilárdulásához, konszolidálásához időre van szükség, amely egy perctől egy évig is eltarthat, ha az emléknymok

²⁷ http://www.ektf.hu/hefoppalyazat/pszielmal/rvid_tv_memria_rtm.html (letöltve: 2014-03-18)

megszilárdulását nem éri károsodás.²⁸

Azért, hogy az új szavak ne vesszenek el, csoportosítottam a megtanulandó szavakat – pl. állatok, igék – és szókétyákat, dominó játékokat készítettem. Most már hallotta a gyermek, látta hozzá a képi és írásbeli jeleket. Tehát a megtanulandó információ kódolása akusztikusan, vizuálisan és szemantikusan, azaz jelentés és tartalom alapján történt meg. Ahhoz, hogy a bevézés folyamata eredményes legyen, szükséges az ismétlés. Ügyelni kell a gyermek mentális kiegyensúlyozottságára, hangulatára, motiváltságára.

Rövidtávú célkitűzéseket állítottunk fel. A cél megvalósításának érdekében a kétyákat naponta elővettük és az eddig „nem tanítható gyermeknek” számító Dani napról napra egyre több szót sajátított el. A tárolt információ előhívható felismerés és felidézés alapján. A korábban tanult szókétyáinkat rendszeresen elővesszük, ismétljük a versikéket. A diktálás során ejtett hibákat a már elsajátított grammatikai szabályok felidezésével és megbeszélésével javítjuk.²⁹

A gyermeket a mai napig figyelemmel kísérem, németországi tanulmányaiban segítem. Ha fennakad a szavak tanulásában, készítjük a szókétyákat és máris könnyebben, játékosan és jókedvvel tanulja az addig megtanulhatatlannak hitt nyelvet. Ez is azt bizonyítja, hogy bárki elsajátíthat idegen nyelvet.

Ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy napközben, az iskolában értelméhez és nyelvi szintjéhez alkalmazkodó intenzív nyelvi inger és szociális interakció éri. Az intézményi tanulás a modellkövető tanulási folyamat, ahol a tanárnő kiejtését utánózva sajátítják el a külföldi anyanyelvű gyerekek a német szavakat, kifejezéseket, mondatokat. Azonosul a pedagógussal, így a tanórai tanítási-tanulási kapcsolat intenzívebbé, hatékonyabbá válik. A nyelvi szocializálódás alatt elsajátítja a különböző beszédhelyzeteknek megfelelő nyelvhasználati kódokat, viselkedésformákat.

Tanulmányai során olyan tudásra, képességekre tesz szert, amely által az iskolai csoportjának hasznos és aktív tagjává válik.³⁰ Beszédében, ha az iskoláról, vagy az ott történekről mesél, egyre gyakrabban fordul elő a funkcionális kódváltás. Az egyes

²⁸ http://www.ektf.hu/hefoppalyazat/pszielmal/a_hossz_tv_memria_htm.html (letöltve: 2014-03-18)

²⁹ http://www.ektf.hu/hefoppalyazat/pszielmal/az_emlkezet_alapfolyamatai.html (letöltve: 2014-03-18)

³⁰ http://www.ektf.hu/hefoppalyazat/pszielmal/a_szocilis_tanuls.html (letöltve: 2014-03-18)

tantárgyakkal kapcsolatos fogalmakat nem képes magyar nyelven elmagyarázni. Számolás közben az iskolában tanult és alkalmazott szakszavakat használja.

Daninál az agyi laterizáció folyamata a második kritikus periódusban van, amikor a gyermekeknek még van lehetősége a második idegen nyelv akcentusmentes elsajátítására. A következőben bemutatok egy egyszerűen elkészíthető játékot, amely a figyelem fejlesztésére és a szavak elsajátítására szolgál:

A képeket és a szókétyákat ki kell vágni (melléklet 8-9. kép). Az asztalra leterítjük az állatokat ábrázoló képeket. A gyermek megpróbálja azokat a szókétyákkal összepárosítani.

Másik játéklehetőségként az állatok nevét a képek hátuljára ragasztjuk. A gyermek megnevezi az állat nevét németül, majd önállóan ellenőrizheti önmagát.

Dani osztályába a közelmúltban egy új, magyar anyanyelvű gyermek érkezett, aki nem beszél a német nyelvet. Dani feladata az iskolában, hogy honfitársát eddig szerzett tapasztalataival és tudásával segítse a beilleszkedésben, közvetítse a tanárnő utasítását. Sikerélményként könyveli el a gyermek, hogy ennek a feladatnak eleget tud tenni, motivációként hat rá, hogy társának modellként szolgál.

8. Nyelvi táborok

8.1. *A Mindszenten megrendezésre került német nyelvi táborról*

Látván ezeket a problémákat, 2012 nyarán úgy döntöttem, hogy megpróbálok szülői összefogással megvalósítani egy nyelvi tábort az érdeklődő gyermekek számára.

Legfőbb célom a német nyelv megkedveltetésén túl az volt, hogy azon gyermekek számára is hasznos nyári elfoglaltságot teremtsék, kiknek szülei nehéz anyagi helyzetük miatt csemetéiket semmilyen táborba nem tudták volna elküldeni.

Miután felkértek és részt vettem egy vésztői, egy gyulai és egy szarvasi német nyelvi tábor közreműködésében, az ott szerzett hasznos tapasztalatokat felhasználva nyár közepén szóltam néhány ismerősnek, hogy miben mesterkedem. A szülők jó ötletnek tartották és többen is felajánlották segítségüket. A gyerekek között futótűzként terjedt a hír, egymást

hívták a táborba. Hirdetni sem kellett. Így júliusban a Tisza partján egy erdei tisztás közepén egy vadászház átalakult német táborrá (melléklet 10. kép).

A táborban próbáltam elképzeléseimet megvalósítani. Rengeteg dallal készültem, köztük egy tábordallal is. A „Tra-ri-ra, der Sommer, der ist da... kezdetű éneket minden reggel elénekeltük. Hangszereket is készítettünk hozzá és mire mindent kipróbáltunk, a gyerekek észrevétlenül megtanulták a dalt.

A reggeli köszöntő is németül hangzott el, amelyet a gyermekek a harmadik naptól már a legnagyobb természetességgel énekeltek együtt (melléklet 11. kép):

Guten Tag, guten Tag, sagen alle Kinder:

Große Kinder, kleine Kinder,

Dicke Kinder, dünne Kinder.

Guten Tag, guten Tag, sagen alle Kinder.

Guten Tag, guten Tag, sagen alle Mädchen:

Große Mädchen, kleine Mädchen,

Dicke Mädchen, dünne Mädchen.

Guten Tag, guten Tag, sagen alle Mädchen.

Guten Tag, guten Tag, sagen alle Jungen:

Große Jungen, kleine Jungen,

Dicke Jungen, dünne Jungen.

Guten Tag, guten Tag, sagen alle Jungen.

Természetesen nem ültünk egyhelyben, különböző mozgásos körjátékokkal tanultuk a cselekvések nevét, futkározás közben a színeket:

1,2,3 im Sauseschritt

gehen alle Kinder mit.

Der Peter ist nun an der Reih

Der Peter ist nun an der Reih

und läuft an uns vorbei.

und läuft an uns vorbei.

Bücken, strecken, rundum drehn,

Bücken, strecken, rundum drehn,

viermal klatschen, stampfen, stehn

Das Hai-Spiel. A játék menete: a gyermekeket két csapatra osztjuk, felállnak két kijelölt vonal mögé. Egy gyermek a cápa, aki a két csapat közt vesz fel „támadóállást”. A játékvezető mond egy színt németül és azok a gyerekek, akiknek a ruháin ez a szín megtalálható, átfutnak a másik oldalra. A cápa igyekszik ezt megakadályozni, illetve újabb cápatársakat szerezni.

A tábori életet kisebb kirándulásokkal színesítettem. Az egyik nap kerékpárral eltekertünk a tőlünk 6 km-re lévő Mártély tanösvényre, a tiszai holtághoz. A tanösvényen tett sétánk során a gyermekek feljegyezték, vagy lerajzolták maguknak mindazt, amit láttak. Sétánk során megpihentünk egy tisztáson, ahol szótárak segítségével ismerkedtünk a vízparti növényekkel és állatokkal. A vissza úton már a saját maguk által készített szótárral nevezték meg a minket körülvevő élővilágot.

A szórakozásra is jutott idő, vonattal Szegedre utaztunk és egy mozielőadást néztünk meg. A városba érve lehetőség nyílt megfigyelni egy kisváros és egy nagyváros közti eltéréseket. A látottakat németül próbáltuk megnevezni. A kulturális nevelés is helyet kapott a tábori életben. Beszéltünk a Grimm testvérekről és feldolgoztuk egy meséjüket, a Jancsi és Juliskát (melléklet 12. kép).

A mese szövegét a gyerekek saját szókincsük felhasználásával átírták. Maguk közt kiosztották a szerepeket és egymás segítségével, egymást biztatva megtanulták azt. Akiknek szükségük volt segítségre a szöveg elsajátításában, azokkal személyre szólóan is foglalkoztam. Az előadáshoz a kellékeket a gyerekek maguk készítették.

Míg a kézművességgel foglalatoskodtak, kihasználva az alkalmat, a mesét dal formájában is megtanítottam nekik. Némelyikük pénteken rácsodálkozott, hogy egy több versszakos dalt észrevétlenül megtanult. Annál nagyobb örömmel mutatták be egy bábszínházi előadás keretében szüleiknek, amit a héten tanultak! A visszajelzésekéből ítélve a gyermekek nagyon jól érezték magukat és szeretnék, ha a következő évben újra megrendezésre kerülne a tábor.

8.2. Német nemzetiségi tábor Gyulán

2013 júliusában ismét megrendezésre került a német nemzetiségi tábor, amely Gyulán nagy hagyománynak örvend.

Az óvodáskorú gyermektől a serdülőkorig mindenkit színes, változatos programmal vártunk. Volt, aki német nemzetiségi óvodából, illetve nemzetiségi-, vagy német két tannyelvű általános iskolából érkezett, de sok olyan gyermek is eljött, akik csak most ismerkedtek a nyelvvel, vagy egyszerűen csak szeretnek újat tanulni (melléklet 13. kép).

A résztvevőket két korcsoportra osztottuk. Az első csoportban a legkisebbek voltak, a másik csoportban az 5. osztálytól kezdve. A gyermekekkel két nevelő foglalkozott.

Az első napot az idősebbekkel töltöttem el, ami az ismerkedés jegyében telt. A feszültség feloldására játékokat játszottunk. Körben ültünk és mindenki megmondta a nevét. Ezután lehetőség nyílt egymásnak kérdéseket feltenni:

Was machst du gern?

Woher kommst du?

Hast du Hobbys?

Hast du Geschwister?

Wie lange lernst du Deutsch?

Hast du Lieblingsschauspieler/in?

Was ist dein Lieblingtier?

Hast du zu Hause Tiere?

A résztvevőknek már volt némi német nyelvi alaptudásuk, így a következő játékot gyorsan elsajátították. A gyermekek kitaláltak maguknak állatneveket, amelyeket hangosan is megneveztek: der Tiger, der Elefant, das Nashorn, die Giraffe, der Hund, die Katze, das Zebra, die Affe, der Löwe, das Krokodil.

Egy játékos beállt a kör közepébe állatidomárnak. A gyermekek egymás állatnevét mondták be hangosan, mire a középben állónak a megnevezettet meg kellett érintenie. Aki hallotta az állatnevét, mondania kellett gyorsan egy olyan állatnevet, ami a körben megtalálható. Ha a játékos lassan reagált és a kör közepén álló állatidomár megérintette, helyet cseréltek. Volt ám móka és kacagás!

Ezen a napon megismerkedtünk az állatok őshonos lakóhelyével, táplálkozási

szokásaikkal. Beszéltünk a populáció fennmaradásának lehetőségéről, és hogy mi emberek mit tehetünk természeti értékünk megóvásáért. Délután a gyermekek kis csoportokban plakátokat készítettek a délelőtti elhangzottakból. Információt az internet segítségével gyűjtöttek, újságokban, német nyelvű állatlexikonokban keresgélhettek, a képeket kinyomtathatták, vagy maguk megrajzolhatták. A kora esti órákban németül bemutatták egymásnak a munkájukat.

Második nap a legkisebbek részére a tanterem egy forgalmas utcává változott át. Egy-egy szék iskolává, üzletké, postává, orvosi rendelővé, mozivá, színházzá, templommá alakult át hatalmas, kartonból kivágott képek segítségével, amit a gyermekek színezték ki kedvük szerint. Szókártyákat készítettem, amelyeket a már olvasni tudó nebulók a megfelelő épülethez helyeztek el: die Schule, das Geschäft, die Post, der Arzt, das Kino, das Theater, die Kirche.

A kicsik kiválasztottak egy járművet, amelyet fejpánt segítségével a fejükre helyeztek. Természetesen volt rendőr is, aki irányította a forgalmat, kezében jelzőtáblával:

Die Ampel ist Rot! Für das Auto Stop!

Die Ampel ist Grün! Das Fahrrad darf fahren!

Das Motorroller muss nach links fahren!

A járműveket alakító gyermekek hangosan elmondták, hogy hova igyekeznek:

Ich fahre einkaufen. Ich fahre ins Geschäft.

Ich will ein Film ansehen. Ich fahre ins Kino.

Ich bin der Schulbus. Ich fahre in die Schule.

Ich möchte einen Brief schreiben. Ich fahre in die Post.

Das Kind ist krank. Ich muss zum Arzt.

Indulhatott a játék! A gyermekek ellesték egymás szóhasználatát és rövid időn belül maguk is biztonsággal, fellelkesülve használták.

Harmadik nap ismét az idősebb korosztály volt nálam. Német népszokásokról néztünk meg rövid filmeket. Majd a terem közepében egy hatalmas, Németországot ábrázoló térképet fektettünk le és ismerkedtünk meg a tartományokkal. Megnéztük, hogy mely helyhez köthető

a kisfilmekben bemutatott szokások. Milyen híres német embereket, meséket ismerünk.

Beszéltünk a Grimm testvérekről, munkásságukról, majd elolvastuk németül egyik meséjüket, a Brémai muzsikusokat.

A délután folyamán kis csoportokban készültek fel a gyerekek egyes népszokásból, míg mások német népmesét dolgoztak fel és adtak elő. Jelmezeket magunk készítettünk anyagdarabok, fonalak, függönyanyagok, botok, faágak segítségével. Este színházi előadás formájában mutatták be a csoportok munkájuk eredményét az egész tábor lakóinak.

A negyedik nap délelőttje a kisebbeknek a színek jegyében telt el. Minden kisgyerek ráfeküdt egy projektpapírra, amelyen körberajzoltuk őket. Ezután tenyerüket különböző színű festékekbe mártották és lenyomatokkal díszítették testüket.

Festegetés közben megtanultunk egy színekről szóló dalt:

Grün, grün, grün sind alle meine Kleider,
grün, grün, grün ist alles, was ich hab'.
Darum lieb' ich alles, was so grün ist,
weil mein Schatz ein Förster ist.

Weiß, weiß weiß sind alle meine Kleider,
weiß, weiß weiß ist alles, was ich hab'.
Darum lieb' ich alles, was so weiß ist,
weil mein Schatz ein Bäckermeister ist.

Rot, rot, rot sind alle meine Kleider,
rot, rot, rot ist alles, was ich hab'.
Darum lieb' ich alles, was so rot ist,
weil mein Schatz ein Feuerwehrmann ist.

Blau, blau, blau sind alle meine Kleider,
blau, blau, blau ist alles, was ich hab'.
Darum lieb' ich alles was, so blau ist,
weil mein Schatz ein Matrose ist.

Schwarz, schwarz, schwarz sind alle meine Kleider,
schwarz, schwarz, schwarz ist alles, was ich hab'.
Darum lieb' ich alles, was so schwarz ist,
weil mein Schatz ein Schornsteinfeger ist.

Gelb, gelb, gelb sind alle meine Kleider,
gelb, gelb, gelb ist alles, was ich hab'.
Darum lieb' ich alles, was so gelb ist,
weil mein Schatz ein Kranführer ist.

Braun, braun, braun sind alle meine Kleider,
braun, braun, braun ist alles, was ich hab'.
Darum lieb' ich alles, was so braun ist,
weil mein Schatz ein Landwirt ist.³¹

Az elkészült mesterműveket kiállítottuk (melléklet 14. kép). Ezután a gyermekek kaptak egy-egy különböző színű, hurkapálcikára erősített pillangót. A teremben szabadon mozoghattak. Egy gyermeknél, a lepkefogónál, egy lepkeháló volt. Ezzel kellett elkapnia azt a színű lepkét, amelyet a játékvezető megnevezett.

Délután látogatást tettünk a Gyulai várban, ahol korhű ruhákba öltözhetek fel az érdeklődők, majd kisvonattal körbeutaztuk a várost (melléklet 15-16. kép). Nem maradhatott ki a Százéves Cukrászda sem.

Ötödik nap a nagyobb gyermekekkel feldolgoztuk a gyulai várban látott érdekességeket, hallott történeteket. Plakátokat készítettünk a városról, amely információval szolgálhat a turistáknak a nevezetességekről, látnivalókról. Az információs anyag elkészítéséhez felhasznált fényképeket előző nap maguk készítették el a táborlakók.

A délután folyamán egy német nemzetiségű magyar hölgy látogatta meg a táborlakókat. A gyermekeknek bemutatta Németország két leghíresebb csínytevőjét Maxot és Morizot, egy történet keretében. A képes feldolgozás még azok számára is könnyen érthetővé tette a mesét, akik nem biztos német tudással érkeztek hozzánk.

³¹https://www.helbling-verlag.de/media/catalog/products/S6289/doc/S6289_gruen.pdf (letöltve: 2013-11-24)

A hatodik nap délelőttjén érkezett a közös búcsújáték ideje. Az egész tábor kivonult Gyula egyik legszebb parkjába, a Csigaparkba.

A gyermekeket öt vegyes korú csapatba osztottuk be (melléklet 18. kép). A játéktéren különböző színű golyókat szórtunk szét. A játékvezető feltett egy kérdést, majd a csapat egy pár pillanat alatt megbeszélhette a helyes megoldást. A válaszalternatívákat különböző színekkel neveztük meg. A gyors megbeszélés után a soron következő játékos kifutott a játéktérre, ahol a válasznak megfelelő színű golyót felkapva szaladt vissza a csapatához. Az első, helyes színű golyóval befutott csapat öt pontot, a második négy pontot, a harmadik három pontot, a negyedik két pontot, az ötödik egy pontot kapott, illetve hibás válasz esetén nem járt a pont. Ebben a játékban összekapcsolódott a mozgás öröme a gyorsasággal, a gyors felfogóképességgel, megoldó készséggel.

A második játéknál, a tekegurításnál bámulatos gyorsasággal bántak a gyermekek a számokkal német nyelven. Megfigyeléseim szerint a számolásnál még csak kísérletet sem tettek arra, hogy magyarul végezzék el a számok összeadását. A közös játék élménye nagy benyomást tett a gyermekekre, nem számított, hogy ki a kicsi és ki a nagy, a tábor végére egymást segítő kis csapatok alakultak át (melléklet 17. kép).

De mint minden tábor, ennek is vége szakadt ebéd után. A visszajelzésekből ítélve minden gyermek nagyszerűen szórakozott és játszva gyarapíthatta német szókincsét, tudását.

9. A tábori tapasztalatok alkalmazása tanórán

A német nyelvű táborok alkalmával sok játékot és általam kitalált foglalkozást alkalmaztam. Céлом az volt, hogy az iskolai időben tapasztalt feszültséget feloldjam, a gyerekek felszabadultan adhassák át magukat az idegen nyelv tanulásának, megtapasztalhassák annak örömét és szépségét. A tanítási gyakorlataim alatt, a szakvezetővel való előzetes megbeszélés után a német órát saját készítésű szemléltető eszközökkel, játékos formában tartottam. Egyik alkalommal egy nyelvi játékdélutánt tartottam.

Kitaláltam egy társasjátékot, amellyel sok gyermek egyszerre játszhatott. Egy nagy projektpapírra lépegetős pályát rajzoltam. A gyerekek dobókockával dobhattak. Németül kellett megmondani, hogy mennyit mutat a dobókocka, majd a dobásának megfelelően léphetett. Ha megjelölt mezőre lépett, húzott egy kérdést, vagy feladatot tartalmazó kártyát. A

megoldáshoz többeknek szótárra volt szükségük, a kikeresett szavakat leírták maguknak egy lapra.

Például:

Zähle die Jahreszeiten auf?

Wie viele Beine haben drei Katzen?

Wo leben die Kängurus?

Egy-egy kérdés többször is kerülhetett egy diák kezébe, amire második alkalommal már gyorsabban tudott válaszolni. Ha helyes választ adtak, kaptak egy „Taler”. Ez a későbbiekben „fizetőeszközként” szolgált. A mezőkön nem volt kötelező végigmenni, itt a Taler gyűjtés volt az elsődleges cél, hogy a többi állomáson játszhasson tovább, ahol a játékért fizetni kellett.

Egyik ilyen, például az arcfelismerő játék volt: A játéktáblán 20 arc képe látható. Kérdések alapján kellett kiválasztani, hogy kire gondolt a játékvezető.

A következő kérdések fordulhattak elő:

Suche ich einen Mann/eine Frau?

Hat er/sie blaue Augen?

Ist das Haar blond/schwarz?

Hat er Bart?

Trägt er/sie eine Brille?

Számomra is meglepő gyorsasággal tanulták meg a kisebbek is a fej részeinek nevét németül. Természetesen itt is járt a jutalom Taler. Ha a játékot teljesítette, a kezdő ellenérték kétszeresét szerezhette meg. Akinek elég Talere gyűlt össze, vásárolhatott belőle feladatlapot.

A feladatlap különböző nyelvtani szabályokat dolgozott fel, szituációs gyakorlatokra adott lehetőséget a mindennapjainkból. Minden feladatlapnak meg volt előre határozva az értéke, mennyi jutalom Talert ért a megoldása. A feladatlapok készítéséhez különböző foglalkoztató füzetek feladatait hívtam segítségül.

Készítettem egy Puzzle-t egy feladatlap szétnyírásával. A feladatlap részeinek különböző értéke volt, amelyeket az összegyűjtött Talerekből lehetett megvásárolni. Ha valakinek szüksége volt fizetőeszközre, bármikor visszatérhetett a kezdő játéktérhez. A játék

akkor fejeződött be, ha meg tudta vásárolni a feladatlap összes puzzle darabját, azt összeragasztotta és a rajta lévő feladatot helyesen megoldotta. A jól megoldott feladatlap jutalma egy „Kinder Überraschungsei” volt.

A családtagok közti viszonyok bemutatására egy családfát készítettem. A faágak egy-egy családtag helyét ábrázolják a családon belül. A szóképekkel a der Sohn és a die Tochter, a die Patentante és a der Patenonkel szavak jelentését kívántam ábrázolni. Új szavak voltak még a der Cousin és a die Cousine (melléklet 19-20. kép).

A fa segítségével e szavaknak önállóan több megoldási helyet is találtak a gyerekek, meg tudták nevezni, hogy családon belül ki kinek lehet a lánya, a fia. A tevékenykedtetés aktivizálta a tanulókat.

Amikor magabiztosan alkalmazták a negyedik osztályosok az új szavakat, maguk is bemutathatták egy-egy családtagjukat, megnevezték a helyüket a családfán (melléklet 21-22-23.kép).

Alsóbb évfolyamokon a gyermekeknek élettani funkciójukból adódóan nagy mozgásigényük van. Használjuk ki németórán is. Sajnos kevés iskolában van lehetőség tágas tantermekben oktatni, ezért, ha az időjárás megengedi, használható az udvar, a játszótér is. A játékok során alkalmazható más tantárgyak koncentrációja is.

Egyik ötletem „a másik partra való átjutás”. A gyermekeket csoportokra osztom. Ügyelni kell, hogy a csapatok homogének legyenek, hogy biztosítani tudjuk a játék örömét. A teremben, vagy az udvaron kijelöljük a partokat. A „folyóban” kijelölünk „szigeteket”. A tanító kérdéseket tesz fel. Amely csapat, vagy annak játékosai – a válaszadás lehetőségét előre meg kell beszélni – leghamarabb válaszol, léphet előre egyet. Az a csapat nyer, amelynek minden tagja át ért a másik oldalra.

Ez a módszer több anyag ismétlését teszi lehetővé. Ha megszokottá válik ez a játék, a tanulók már csak azért is szívesen fognak tanulni, hogy csapata nyerjen. Biztos vagyok benne, hogy nincs az a gyermek, aki a játék örömeire meg ne tanulna a névelőket, a szorzótáblát, a fejszámolást, a természetismereti tantárgyak törvényszerűségeit. A játék során a társaikat meghallgatva kiegészíthetik hiányos tudásukat.

Erősítjük koncentrációs készségüket, csapatban való együttműködést, az önálló feladat

megoldási képességüket. Természetesen nem hiányozhat az írásbeli rögzítés sem.

Azt én is elfogadom, hogy írni és olvasni is meg kell tanulni az adott nyelven, de csak akkor, ha már van egy minimális szókincsük a gyermekeknek. Meglátásom szerint első és második osztályban a nyelvoktatás területén nem kellene alkalmazni a tankönyveket. A színezők és a gyermekek saját készítésű rajzokkal illusztrált „szótárkönyve”, amelyekbe a szavakat maguk írják be a rajzok mellé, nagyszerű tankönyvpótló eszköz lenne. Ezt, a gyermek sajátosságát és az egyénisége jeleit magán viselő könyvecskét minden kisdíák szívesen fog forgatni.

Úgy gondolom, ha mindezt szem előtt tartanánk, csemetéink szívesebben vetnék bele magukat a német nyelv rejtelseibe.

10. Összegzés

A táborban, gyakorlataim során tudatosan figyeltem a gyerekeket. Szerettem volna megtudni, hogy játékosan, felszabadulva, interaktív foglalkozással mennyi némettudást képesek elsajátítani. Bebizonyosodott, hogy mindazt, ami számukra élvezetes és örömet okoz, amit nem erőltetve kell megtanulni, gyorsan és észrevétlen sajátítanak el. Meg kell említeni, hogy a legtöbb gyermek pozitív szociális háttérrel rendelkezik, akiket motivált szülők támogatnak és biztatnak, akik soha nem tudtak idegen nyelvet elsajátítani, vagy most próbálkoznak több-kevesebb sikerrel és örömmel látják, hogy gyermekeik szívvel-lélekkel sajátítják el az idegen nyelvet.

Meglátásom szerint, ha el tudnánk fogadni azt a nézetet az iskolában, hogy kevesebb tankönyvhasználattal, de annál több játékkal és beszédgyakorlattal tanítsunk, akkor eredményesebb lenne a nyelvtanulás. A nyelvtanároknak ugyan meg van előre határozva a tanmenet, de egy kis fáradtsággal a tanórákat individuálisan is lehetne tervezni, figyelembe véve a tanulók érdeklődési körét, az osztályban elfoglalt társadalmi helyzetüket, kognitív tanulási képességüket.

Nagyon jó dolog a projektóra, ami lehetővé teszi a kooperatív tanulást. Minden tanulónak van külön, saját feladata a csoportjában. Hiába gyengébb képességű, munkája nélkül a csoportfeladat nem egész. A jobb képességű tanulók segíthetik munkájában. A tanulók megtanulnak segíteni, alkalmazkodni és tolerálni egymás képességét és egyéniségét. Ezzel a módszerrel éreztethetjük a nehezebben tanuló gyermekekkel, hogy ők is egyéniségek, munkájuk a csoportban nélkülözhetetlen. A csoport többi tagja egész emberként tekint rá. Fontos tényező, hogy milyen típusú a gyermek. Az extrovertált személyek nyíltabbak a külvilág felé. Az introvertált személyek visszahúzódóbbak. Ha nem szeret valaki nagyobb létszámú közönség előtt szerepelni, engedjük meg neki, hogy először csak csoporttársai előtt nyilvánuljon meg. Adjunk időt, míg elég bátorságot nem szerez.

Azt én is elfogadom, hogy írni és olvasni is meg kell tanulni az adott nyelven, de csak akkor, ha már van egy minimális szókincsük a gyermekeknek.

Úgy gondolom, ha mindezt szem előtt tartanánk, csemetéink szívesebben vetnék bele magukat a német nyelv rejtelmeibe.

Közvetlen környezetünkben, három országban is – Németország, Ausztria, Svájc – a német a hivatalos nyelv. Hazánk gazdasági életében is fontos szerepet játszik a német nyelvterületről érkező különböző iparágak. Ha ebben az üzleti életben helyt szeretnénk állni,

fontos lenne a felnövő nemzedéknek e nyelv elsajátítása.

A pedagógusi pályára születni kell, ez egy életre szóló elhívás. Tény, hogy az embert mindennapjaiban rengeteg kudarc éri, de szerintem mindezt feledteti egy-egy boldog mosolygós gyermekarc, aki félelem és szorongás nélkül vesz részt a tanítási óráinkon. Ez kinek a feladata? A mienk, a jól képzett, türelmes, megértő pedagógusoké!

11. Irodalomjegyzék

1. Réger Zita: Utak a nyelvhez, Akadémiai Kiadó, Budapest 1990
2. Ebbinghaus, Hermann (1885): Über das Gedächtnis; Leipzig, Verlag von Duncker & Humblot
3. Lengyel Zsolt (1981): A gyermeknyelv; Gondolat Kiadó, Budapest,
4. Gósy Mária (1999): Pszicholingvisztika; Corvina, MTA Nyelvtudományi Intézet
5. Navrasics Judit (12/2012): A kétnyelvű gyermek, Pannon Egyetemi Kiadó,
6. Bartha Csilla (1999): A kétnyelvűség alapkérdései – Beszélők és közösségek – Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest
7. Butzkamm, Wolfgang (1993): Psycholinguistik des Fremdsprachenunterrichts, 2. Auflage, Franke Verlag Tübingen und Basel
8. Detlev Jöckers bunte Liederwelt: 1, 2, 3, im Sauseschritt, Kiadó: Menschenkinder, Jubiläumsausgabe Kathrin Hildebrant, Bernd Kohlhepp: Ich und Du CD. Die schönsten Kinderreime, Verlag: Palmos Verlag, Düsseldorf. 13.Juni 2001
9. http://eletkepesangol.blog.hu/2012/10/28/hogyan_hasznaljuk_az_agyunkat_nyelvtanulaskor
10. <http://www.menschenkinder.de/> Ebbinghaus:ÜberdasGedächtnis
11. <https://archive.org/stream/berdasgedchtnis00ebbigoog#page/n17/mode/2up>
12. http://hu.wikipedia.org/wiki/Johann_Friedrich_Herbart

13. <http://www.labbe.de/liederbaum/index.asp?themaId=15&titelId=751>
14. <http://www.labbe.de/liederbaum/index.asp?themaId=14&titelId=432>
15. <http://dafideen.wordpress.com/tag/freizeit/>
16. <http://www.welt.de/wissenschaft/article13885826/Zweisprachige-Erziehung-verzoegert-Sprachentwicklung.html>
17. <http://www.arte.tv/de/zweisprachigkeit-chance-oder-risiko/1005270,CmC=1005322.html>
18. http://www.zweisprachigkeit.net/empfehlungen_erzieherinnen.htm#Foerdern
19. http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyar_tortenelem_es_kultura/hataron_tuli_magyarsag_kotetei/Identitas_szelzugasban/pages/008_diglosszia.htm
20. <http://www.goethe.de/ges/spa/prj/sog/>
21. http://janus.ttk.pte.hu/tamop/tananyagok/kommunikacio_es_fejlodes/az_anyanyelv_el_sajts_kritikus_szenzitiv_peridusa.html
22. http://hu.wikipedia.org/wiki/R%C3%A9ger_Zita
23. http://de.metapedia.org/wiki/Des_Knaben_Wunderhorn